

TÜRKİYE'DE LİSANS DÜZEYİ KAMU YÖNETİMİ ÖĞRETİMİNDE YAKIN DÖNEMDE YAŞANAN GELİŞMELER: MEVCUT DURUM, SORUN ALANLARI VE GELİŞME EĞİLİMLERİ

Doç. Dr. Uğur Ömürçünülşen
Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Özet

Kamu yönetiminin rolü, büyüklüğü ve işleyişi ile ilgili tartışmalar ve bu tartışmaların tetiklediği uygulamalar 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren sadece ulusal kamu yönetimlerini değil kamu yönetimi disiplininin öğretimi de etkilemiştir. Türkiye’de, esas itibarıyla, kamu bürokrasisi için gerekli kadronun yetiştirilmesini amaçlayan eğitim-öğretim program ve faaliyetlerinin kökeni çok gerilere gitmektedir. Ancak, özellikle, YÖK’ün kurulmasından sonra bunların üniversite, bölüm ve program düzeylerinde yeniden düzenlendiği ve hızlı bir gelişme kaydettiği bir gerçektir. İşte bu makalede, Türkiye’de lisans düzeyi kamu yönetimi öğretimi alanındaki son durum, (i) kurumsal gelişmeler (bölüm sayısı, adları ve bölümlerin yapılanması); (ii) öğrenci sayısı ve akademik kadrodaki gelişmeler; (iii) öğretim programlarındaki gelişmeler; ve (iv) akademik yayın ve ders materyalindeki gelişmeler açısından ortaya konulmuş; temel sorun alanları ile gelişme eğilimleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu yönetimi öğretimi, kamu yönetimi bölümleri, kamu yönetimi öğretim programı, lisans öğrencisi sayısı, öğretim elemanı sayısı.

Recent Developments in Public Administration Teaching at Undergraduate Level in Turkey

Abstract

Debates on the role, size and functioning of public administration and practices triggered by such debates have affected not only national public administrations but also the education of the discipline of public administration since the last quarter of 20th century. In Turkey, in principle, education-training programmes and activities for recruiting and developing staff for public bureaucracy go back to early days. However, they have been reorganised at university, department and programme levels and have developed rapidly since the establishment of YÖK. In this paper, the current situation of public administration teaching at undergraduate level in Turkey has been analysed in terms of (i) institutional developments (the name and number of departments and the internal structure of departments); (ii) developments in the number of students and academic staff; (iii) developments in academic curriculum; and (iv) developments in academic publications and course materials; and then fundamental problems and development tendencies have been determined.

Keywords: Public administration teaching, public administration departments, public administration curriculum, number of undergraduate students, number of academic staff.

Türkiye’de Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Öğretiminde Yakın Dönemde Yaşanan Gelişmeler: Mevcut Durum, Sorun Alanları ve Gelişme Eğilimleri*

Giriş

Kamu yönetiminin rolü, büyüklüğü ve işleyişi 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren sosyal bilimlerin en hararetli tartışma konularından biri haline gelmiştir. Siyasal ve ekonomik yönleri bulunan bu tartışma ile bunun tetiklediği uygulamalar sadece ulusal kamu yönetimlerini değil kamu yönetimi disiplininin kendisini (disiplininin kimlik ve meşruiyet sorgulaması ile kamu yönetimi araştırmalarındaki temel yaklaşımları) ve öğretimini de (kurumsal yapılanmayı ve program içeriklerini) doğrudan etkilemiştir. Türkiye’de, esas itibarıyla, kamu bürokrasisi için gerekli kadronun yetiştirilmesini amaçlayan eğitim-öğretim program ve faaliyetlerinin kökeni çok gerilere gitmekle birlikte, özellikle 1982 yılında Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) kurulmasından sonra bunların yeniden düzenlendiği; üniversiteler düzeyinde yeni adlar altında bölüm, program ve dersler açıldığı; ve mevcut bölüm, program ve ders adlarının ve içeriklerinin yenilendiği; ve öğrenci ve öğretim elemanı sayısının arttığı; bir gerçektir.

İşte bu Makalede, 1980 sonrasında dünyada kamu yönetimi teorisi ve uygulamasındaki dönüşümün Türkiye’ye yansımaları da dikkate alınarak, lisans

* Bu makale, Yazarın II., VI. ve V. *Kamu Yönetimi Forumlarında* sunduğu bildirilerin tümüyle gözden geçirilmesi ve verilerin güncellenmesi suretiyle hazırlanmıştır.

düzeyi kamu yönetimi öğretiminin¹ genel durumu incelenmiştir. Makalede, özellikle, Türkiye’de kamu yönetimi öğretiminin tümüyle yeniden kurumsallaştığı YÖK sonrası dönem ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Bu çerçevede, Türkiye’de lisans düzeyi kamu yönetimi öğretimi alanındaki son durum, (i) kurumsal gelişmeler (bölüm sayısı, adları ve bölümlerin yapılanması); (ii) öğrenci sayısı ve akademik kadrodaki gelişmeler; (iii) öğretim programlarındaki gelişmeler; ve (iv) akademik yayın ve ders materyalindeki gelişmeler açısından ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu konulardaki verilere üniversitelerin web siteleri (Eylül-Ekim 2009 itibariyle) ve ÖSYM Yükseköğretim İstatistikleri aracılığıyla ulaşılmıştır.

1. Kurumsal Gelişmeler

Türkiye’de çağdaş anlamda kamu yönetimi öğretiminin yaklaşık yarım yüzyıllık bir geçmişi olmakla birlikte bu alandaki öğretim kurumlarının fiziksel ve akademik örgütlenmesi, öğrenci ve mezun sayıları, akademik insangücü durumu, öğretim programlarının yapısı ve içeriği, yayın ve ders materyalinin nicel ve nitel durumu ile ilgili bazı önemli sorunları süregelmektedir. Bu sorunlar yumağı gözönünde tutularak, mevcut kurumsallaşma durumu ele

¹ Bu makalede, kamu yönetimi öğretimi denildiğinde biri *geniş* diğeri ise *dar* anlamda olmak üzere iki tür öğretim kastedilmekte; ancak ağırlıklı olarak dar anlamda kamu yönetimi öğretimi ele alınmakta ve yeri geldiğinde geniş anlamda kamu yönetimi öğretimine de değinilmektedir. Geniş anlamda kamu yönetimi öğretiminden kastedilen kamu yönetimi (KY) ve siyaset bilimi ve kamu yönetimi (SBKY) bölümlerinde vücut bulan, *disiplinlerarası* bir nitelik arzeden (yönetim bilimi, siyaset bilimi, kamu hukuku ve kamu ekonomisi sacayaklarına oturan) ve kamu yönetimi alanının çeşitli yönlerini bir bütün olarak kavrayan bir öğretimdir. Dar anlamda kamu yönetimi öğretiminden kastedilen ise kamu yönetimi disiplini temeline dayanan ve genellikle söz konusu bölümlerdeki *yönetim bilimleri anabilim dalı* ile özdeşleşen bir öğretimdir. Başka bir deyişle, genellikle kamu yönetimine giriş kitaplarında ifade edilen anlamda veya aynen TODAİE’nin adında, amacında ve faaliyetlerinde vücut bulan anlamda bir “*kamu yönetimi*” kastedilmektedir. Ancak, KY ve SBKY bölümlerinin *yönetim bilimleri anabilim dalı*nın doğrudan sorumluluğundaki derslerin (örn. kamu yönetimi, yönetim bilimi, personel yönetimi, örgütsel davranış, halkla ilişkiler) dışında olmakla birlikte yukarıda ifade edilen anlamda kamu yönetimi ile ilgili (örn. idare hukuku, yönetim tarihi, yönetim yapısı, yerel yönetimler, kamu mali yönetimi) dersler de bu dar anlamda kamu yönetimi öğretimi ile ilgili inceleme kapsamına alınmıştır. Üstelik, unutulmamalıdır ki, geniş anlamda kamu yönetimi öğretiminin temeli de, esas itibariyle kamu yönetimi disiplini üzerine oturmaktadır ve bu öğretimin varoluş amaçlarından birisi de kamu hizmetlerine yönetim bilgisine sahip nitelikli eleman sağlamaktır.

alınmadan önce, Türkiye’de lisans düzeyi kamu yönetimi öğretiminin kurumsal gelişimine kısaca bakmak faydalı olacaktır.

1.1. Türkiye’de Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Öğretiminin Kurumsal Gelişimi

Türkiye’de lisans düzeyi kamu yönetimi öğretiminin kurumsal gelişimi² birkaç alt döneme (bkz. Tablo 1) ayrılarak incelenebilir (ayrıca bkz. Ömürganülşen, 2004a, 2004b, 2007a ve 2007b).

Tablo 1. Türkiye’de Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Öğretiminin Kurumsal Gelişimi

Dönemler	Üniversiteler, Fakülteler ve Bölümler
1. YÖK Öncesi Dönem	*AÜ SBF (İdari Şube/Siyaset ve İdare Bilimleri Bölümü) *ODTÜ (İdari İlimler Fakültesi, Amme İdaresi Bölümü) *Boğaziçi Üniversitesi (İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Bilimler Bölümü) *İstanbul Üniversitesi (Siyasal Bilimler Fakültesi) *AİTİA (Kamu Yönetimi Bölümü/Yönetim Bilimleri Bölümü/Yönetim Bilimleri Fakültesi) *İİTİA (Siyasal Bilimler Yüksekokulu/Siyasal Bilimler Fakültesi) *TODAİE (Sevk ve İdare Yüksekokulu)
2. YÖK’le Birlikte Kamu Yönetimi Öğretimi Yapan Yükseköğretim Kurumlarında Artış ve Standartlaşma Dönemi (1980’ler)	*AÜ SBF (Kamu Yönetimi Bölümü) *İÜ SBF (Kamu Yönetimi Bölümü) *Üniversitelerin İİBF Fakülteleri Kamu Yönetimi (KY) Bölümleri (Boğaziçi, Dokuz Eylül, Gazi, Hacettepe, İnönü, Marmara, ODTÜ ve Uludağ)

² Türkiye’de lisans düzeyi kamu yönetimi öğretiminin kurumsal gelişimi hakkında ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Ömürganülşen (2004a).

<p>3. Gelişmekte Olan ve Yeni Kurulan Üniversitelerle Kamu Yönetimi Öğretiminin Yurt Çapında Yaygınlaştığı Dönem (1990'lar ve 2000'ler)</p>	
<p>3.1. Gelişmekte Olan ve Yeni Kurulan Devlet Üniversitelerinde Kamu Yönetimi (KY) ve Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi (SBKY) Bölümlerinin Kurulması</p>	<p>*1990'lardan Önce Kurulmuş Üniversitelerin Yeni Açılan KY ve SBKY Bölümleri <i>Akdeniz, Atatürk, Cumhuriyet, Dicle, Karadeniz Teknik, Ondokuz Mayıs (SBKY), Selçuk, Trakya ve Yüzüncü Yıl</i>. Bu bölümler (<i>Dicle ve Yüzüncü Yıl Üniversiteleri</i> haricinde) peyderpey fiilen öğretime başlamıştır.</p> <p>*1992 tarih ve 3837 sayılı Kanunla Kurulan Üniversitelerin KY Bölümleri <i>Abant İzzet Baysal, Adnan Menderes, Afyon Kocatepe, Balıkesir, Çanakkale Onsekiz Mart, Dumlupınar, Gaziosmanpaşa, Harran, Kafkas, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Kırıkkale, Kocaeli, Mersin, Muğla, Mustafa Kemal, Niğde, Pamukkale, Sakarya, Süleyman Demirel ve Zonguldak Karaelmas</i>. Bu bölümlerde (<i>Harran ve Zonguldak Karaelmas Üniversiteleri</i> haricinde) öğretim yapılmaktadır.</p> <p>*1994 tarih ve 3993 sayılı Kanunla kurulan <i>Galatasaray Üniversitesi</i>'nde de KY Bölümü</p> <p>*2006 tarih ve 5467 sayılı Kanunla kurulan Üniversitelerin KY ve SBKY Bölümleri <i>Adıyaman (SBKY), Ahi Evran, Aksaray, Erzincan, Hitit, ve Uşak</i>. Bu bölümlerde (<i>Ahi Evran Üniversitesi</i> haricinde) öğretim yapılmaktadır.</p> <p>*2007 tarih ve 5662 sayılı Kanunla kurulan Üniversitelerin KY ve SBKY Bölümleri <i>Bilecik, Bingöl, Çankırı Karatekin (SBKY), Karabük, Karamanoğlu Mehmetbey, Kırklareli,</i></p>

	<p><i>Kilis (SBKY), Muş Alparslan ve Nevşehir.</i> Bu bölümlerden <i>Bilecik ve Karamanoğlu Mehmetbey Üniversiteleri</i>'ndeki bölümlerde öğretim yapılmaktadır.</p> <p>*2008 tarih ve 5765 sayılı Kanunla kurulan Üniversitelerin KY ve SBKY Bölümleri <i>Bartın (SBKY), Bayburt, Gümüşhane (SBKY), Şırnak ve Tunceli.</i> Bu bölümlerden sadece <i>Bartın Üniversitesi</i>'ndeki bölümde öğretim yapılmaktadır.</p>
<p>3.2. Vakıf Üniversiteleri Açısından Kamu Yönetimi (ve Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümlerinin) Konumu ve Gelişimi</p>	<p>*Bilkent Üniversitesi <i>İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi (Kamu Yönetimi Bölümü-1987) (Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi-1989) (Siyaset Bilimi Bölümü-2003/2004)</i></p> <p>*2000'li yıllarda mezun vermeye başlayan bölümler Fatih Üniversitesi <i>(Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi)</i> Yeditepe Üniversitesi <i>(Kamu Yönetimi Bölümü)</i></p> <p>*2000'li yıllarda kurulan bölümler Atılım, İstanbul Arel ve Zirve Üniversiteleri <i>(Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümleri)</i> Gazikent Üniversitesi <i>(Kamu Yönetimi Bölümü)</i></p> <p>Bu bölümlerden kuruluş aşamasındaki Gazikent ve Zirve Üniversiteleri'nde henüz öğretime geçilmemiştir.</p>
<p>3.3. Kamu Yönetimi Öğretiminde Çeşitlenme ve Farklılaşma</p>	<p>*Adına Siyaset Bilimi İbaresini Eklenen Bölümler Ankara, Hacettepe, Kafkas, Kocaeli, ODTÜ ve Pamukkale Üniversiteleri <i>(Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümleri)</i></p> <p>*Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Adıyla Kurulan Bölümler Adıyaman, Atılım, Bartın, Çankırı Karatekin, Fatih, Gümüşhane, İstanbul Arel, Kilis, Ondokuz Mayıs ve Zirve.</p>

	<p>(<i>Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümleri</i>)</p> <p>*Adından Kamu Yönetimini Tümüyle Çıkaran Bölümler Boğaziçi Üniversitesi (<i>Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü</i>)</p> <p>*Bilkent ve Galatasaray Üniversiteleri (<i>Siyaset Bilimi Bölümü</i>)</p>
--	--

1.1.1. YÖK Öncesi Dönem: Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında uygulanmakta olan kamu yönetimi öğretimi bir yandan Batı’da bu alanda gelişen genel trendlerin diğer yandan ise Türkiye’deki bazı kurumlar (örn. İçişleri Bakanlığı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi-AÜ SBF ve Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü-TODAİE) ve meslekler (örn. mülki idare amirliği) ile sözkonusu kurumların yönetiminde yer almış, kamu yönetimi disiplininin kurulması ve gelişmesinde öncülük etmiş ve bugün bazıları hayatta olmayan sınırlı sayıdaki akademisyenin (örn. Cemal Mıhçıoğlu) etkileri ile şekillenmiştir. Başka bir deyişle, dünyada ve Türkiye’de hızla değişen siyasal, ekonomik ve yönetsel anlayışlar ve politikalar karşısında Türk kamu yönetiminin personel ihtiyacını karşılama gerekliliği (öğretim hizmetinin talep yönünü etkileyen faktör) ve öğretim kurumlarının yaklaşımı ile öğretim üyelerinin formasyonları (öğretim hizmetinin arz yönünü etkileyen faktör) Türkiye’de kamu yönetimi öğretiminin kurumsal gelişimi ve öğretim içeriğinin şekillenmesinde etkili olmuşlardır.

1950’li yıllardan itibaren Amerikan kamu yönetimi anlayışının etkisi altında TODAİE ve A.Ü. SBF çatısı altında yürütülen çalışmaların bir sonucu olarak kamu yönetimi bazı yükseköğretim kurumlarına ayrı bölümler, kürsüler ya da, en azından, bağımsız dersler olarak girmeye başlamıştır. Hiç şüphesiz, AÜ SBF (İdari Şube/Siyaset ve İdare Bilimleri Bölümü ve Amme İdaresi Kürsüsü/Kamu Yönetimi Kürsüsü), Türkiye’de çağdaş kamu yönetimi öğretiminin üniversitelerimizde yerleşip yaygınlaşmasında önderlik etmiştir (bkz. Mıhçıoğlu, 1988).

AÜ SBF’nin kamu yönetimi öğretimindeki neredeyse mutlak egemenliğine tek istisnayı 1956 yılında kurulan ve 1960’larda büyük bir gelişme kaydeden Orta Doğu Teknik Üniversitesi-ODTÜ (İdari İlimler Fakültesi, Amme İdaresi Bölümü) oluşturmuştur. Başlangıcından itibaren, bu Bölümde, kamu yönetimi öğretimi Anglo-Amerikan kamu yönetimi yaklaşımının etkisinde idare hukukundan bağımsız bir alan olarak ele alınmış ve kamu yönetiminin çeşitli konuları ağırlıklı olarak Türk akademisyenler tarafından ve İngilizce olarak okutulmuştur. 1970’li yıllara gelindiğinde,

yükseköğretim kurumları ve programlarında çeşitlenmenin etkisi kamu yönetimi alanında da kendini hissettirmiştir. Özellikle, ODTÜ'ye ilaveten *Boğaziçi Üniversitesi (İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Bilimler Bölümü)* gibi Amerikan üniversite modeline uygun olarak kurulan, yurtdışından doktoralı akademisyenlerin çoğunluğu oluşturduğu ve öğretim dilinin İngilizce olduğu nispeten yeni üniversitelerde sözkonusu gelişmenin etkisi daha belirgin olmuştur.

1970'lerin sonlarında, *İstanbul Üniversitesi'nin* çeşitli fakülte, kürsü ve enstitülerindeki kamu hukuku, siyaset bilimi ve kamu yönetimi birikimi üzerine kurulan *Siyasal Bilimler Fakültesi* ise aşağı yukarı AÜ SBF modeline paralel şekilde kamu yönetimi öğretimine başlamıştır. 1970'li yıllardaki bir diğer önemli gelişme de bazı büyük kentlerdeki iktisadi ve ticari ilimler akademilerinin giderek üniversitelere benzeme yönünde gelişme göstermeleri ve bunların bünyelerinde (örn. *Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi-AİTİA* ve *İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi-İİTİA*) değişik adlar ve içerikle kurulan bölümler, yüksekokullar veya fakültelerde kamu yönetimi öğretimine veya kamu yönetimi derslerinin de dahil olduğu siyaset ve yönetim bilimi öğretimine geçilmiş olmasıdır. 1974 yılında TODAİE'ye bağlı olarak kurulan *Sevk ve İdare Yüksekokulu (SİYO)*'da da yüksekokul düzeyinde kamu yönetimi öğretimi verilmeye başlanmıştır.

1970'li yıllarda kamu yönetimi alanında yetişen öğretim elemanı sayısı da artmaya başlamıştır. 1970'lerin başlarında yurt dışında kamu yönetimi alanında doktora derecesi kazanıp Türkiye'ye dönen bazı akademisyenler o tarihte son derece sınırlı sayıdaki üniversitede mevcut olan KY bölümlerinde kadro bulunamadığı için üniversitelerin başka bölümlerinde (örn. işletme, iktisat, sosyoloji, eğitim yönetimi) ya da TODAİE'de görev almışlardır. Ancak, bu yetişmiş insangücünün katkılarıyla 1980'li yıllarda özellikle büyük kentlerdeki gelişmiş üniversitelerde (örn. *Hacettepe Üniversitesi*) KY bölümlerinin hızla kurulması mümkün olmuştur. Ayrıca, sözkonusu öğretim elemanlarının katkılarıyla 1970'li yıllarda, kamu yönetimi alanında telif ve tercüme çok sayıda eser yayımlanmıştır. Bu durum, doğal olarak, kamu yönetimi lisans ve özellikle de lisansüstü öğretimine olumlu bir katkıda bulunmuştur. Ayrıca, sözkonusu öğretim elemanlarının yetiştikleri ülkeler ve eğitim kurumları ile aldıkları (hukuk ağırlıklı veya hukuk dışı ağırlıklı) formasyonların etkisiyle Türkiye'de kamu yönetimi öğretimi yapan kurumlar arasındaki yaklaşım farklılıkları da daha belirgin hale gelmiştir.

1.1.2. YÖK'le Birlikte Kamu Yönetimi Öğretimi Yapan Yükseköğretim Kurumlarında Artış Ve Standartlaşma Dönemi (1980'ler):

1980'li yıllar yükseköğretim kurumları ve programlarında hem artışa hem de standartlaşmaya gidildiği bir dönem olmuştur. 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı *Yükseköğretim Kanunu* ve oluşturulan YÖK'ün ardından mevcut üniversitelerin bölünmesi veya iktisadi ve ticari ilimler akademileri, devlet mühendislik ve mimarlık akademileri ve eğitim enstitülerinin birleştirilmesi suretiyle bazı yeni üniversiteler kurulmuştur. Bazı üniversitelerin ise adı ve kapsamı değiştirilmiştir (bkz. 1983 tarih ve 2809 tarihli Kanun). Köklü bir geleneğe sahip AÜ SBF ile İstanbul Üniversitesi İktisat, İşletme ve Siyasal Bilimler Fakülteleri dışında mevcut veya yeni kurulan bütün fakülteler *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi* adı altında örgütlenmiştir. Böylece, üniversite (fakülte)-akademi ayrımı tartışmalarının yaşandığı 1970'li yılların dağımlıklığı yerini üniversite (fakülte) lehine bir standartlaşmaya bırakmıştır. AÜ SBF ve 1986 tarihli bir kanunla adı *Siyasal Bilimler Fakültesi*'ne dönüştürülmüş olan İÜ Siyasal Bilimler Fakültesi de dahil olmak üzere bu fakültelerin bir kısmında mevcut olan bir kısmında ise yeni kurulan bölümlere de *Kamu Yönetimi* (örn. *Boğaziçi, Dokuz Eylül, Gazi, Hacettepe, İnönü, Marmara, ODTÜ ve Uludağ Üniversiteleri KY Bölümleri*) ortak adı verilmiştir. Böylece, siyaset bilimi öğretim programında ağırlıklı olarak devam etse bile bir terim olarak bölüm adından tümüyle çıkarılmıştır. TODAİE'ye bağlı SİYO da farklı kuruluşlara bağlı eğitim kurumlarının üniversite çatısı altına toplanma ve standartlaşma eğilimine paralel olarak 1984 yılında kapatılmış ve öğrencileri YÖK'e devredilmiştir.

AÜ SBF gerek kurumsal yapısı ve gerekse öğretim programı ile bu dönemde kurulan diğer yükseköğretim kurumlarına da örnek olmuştur. Kamu yönetimi alanı da bu etkinin dışında kalmamıştır. 1982-83 öğretim yılında, büyük ölçüde AÜ SBF'deki (*Siyaset ve İdare Bilimleri Bölümü*'ndeki) öğretim programı esas alınarak YÖK tarafından AÜ SBF dahil bütün üniversitelerin ilgili bölümlerinde izlenecek bir kamu yönetimi öğretimi çerçeve programı hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur (Kaya, 1995: 261-262; Şaylan ve Sezen, 1998-2000: 67, 68).

1.1.3. Gelişmekte Olan Ve Yeni Kurulan Üniversitelerle Kamu Yönetimi Öğretiminin Yurt Çapında Yaygınlaştığı Dönem (1990'lar Ve 2000'ler):

Bu yıllar, gerek daha önce kurulmuş ve geliştirmekte olan gerekse yeni

kurulan devlet üniversiteleri³ ile sayısı giderek artan bazı vakıf üniversitelerinde açılan KY ve SBKY bölümleri aracılığıyla kamu yönetimi öğretiminin yurt çapında yaygınlaştığı bir dönemdir. Bu dönemin özellikleri üç farklı açıdan ele alınabilir.

1.1.3.1. Gelişmekte Olan Ve Yeni Kurulan Devlet Üniversitelerinde Kamu Yönetimi Bölümlerinin Kurulması: 1990'lar ve 2000'ler, devlet üniversitelerinde çok sayıda KY ve SBKY bölümünün kuruluşuna sahne olmuştur. Bir yandan 1950'li (*Atatürk ve Karadeniz Teknik Üniversiteleri*), 1970'li (*Cumhuriyet, Dicle, Ondokuz Mayıs ve Selçuk Üniversiteleri*) ve 1980'li (*Akdeniz, Trakya ve Yüzyüncü Yıl Üniversiteleri*) yıllarda kurulmuş olan ve giderek oturmaya başlayan bazı üniversitelerde ilk kez kamu yönetimi ile ilgili bölümleri açılmış ve bu bölümler (*Dicle ve Yüzyüncü Yıl Üniversiteleri* haricinde) peyderpey fiilen öğretime başlamıştır. Diğer yandan, 1992, 1994, 2006, 2007 ve 2008 yıllarında adeta bir furya şeklinde kurulan devlet üniversitelerinin pek çoğunda da KY ve SBKY bölümü kurulması yoluna gidilmiştir. 1992 tarih ve 3837 sayılı Kanunla yurdun çeşitli kentlerinde yeşeren 21 yeni üniversiteden 20'sinde (*Abant İzzet Baysal, Adnan Menderes, Afyon Kocatepe, Balıkesir⁴, Çanakkale Onsekiz Mart, Dumlupınar, Gaziosmanpaşa, Harran, Kafkas, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Kırıkkale, Kocaeli, Mersin, Muğla, Mustafa Kemal, Niğde, Pamukkale, Sakarya, Süleyman Demirel ve Zonguldak Karaelmas Üniversiteleri*) peyderpey KY bölümleri kurulmuş ve bu bölümlerde (*Harran ve Zonguldak Karaelmas Üniversitelerindeki bölümler haricinde*) öğretime başlanmıştır. 1994 tarih ve 3993 sayılı Kanunla kurulan *Galatasaray Üniversitesi*'nde de KY bölümü oluşturulmuştur. 2006 yılında 5467 sayılı Kanunla kurulan 15 üniversiteden 6'sında (*Adıyaman, Ahi Evran, Aksaray⁵, Erzincan, Hitit⁶ ve Uşak⁷ Üniversiteleri*), 2007 yılında 5662 sayılı

3 Bu üniversiteler, kuruluş aşamasındaki fiziksel, akademik ve sosyal güçlükler ile gelişme kapasiteleri hakkındaki olumsuz beklentiler sebebiyle genellikle *taşra üniversitesi* adı ile anılmaktadırlar. Oysa bu terim, ancak ve ancak, böylesine pejoratif bir anlam yüklenmeden büyük şehirlerdeki yerleşik üniversitelerin dışında genellikle 1980'lerden itibaren ülke sahinde yeni kurulan ve hızla gelişmekte olan üniversiteleri genel olarak ifade etme amacıyla kullanılabilir (bkz. Ömürgönülşen, 2004a: Dipnot 3, 2004b: Dipnot 13 ve 2007a: Dipnot 3).

4 Balıkesir Üniversitesi Bandırma İİBF Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü.

5 Eskiden Niğde Üniversitesi'ne bağlı Aksaray İİBF Kamu Yönetimi Bölümüydü.

6 Eskiden Gazi Üniversitesi'ne bağlı Çorum İİBF Kamu Yönetimi Bölümüydü.

7 Eskiden Afyon Kocatepe Üniversitesi'ne bağlı Uşak İİBF Kamu Yönetimi Bölümüydü.

Kanunla kurulan 17 üniversiteden 9’unda (*Bilecik*⁸, *Bingöl*, *Çankırı Karatekin*, *Karabük*, *Karamanoğlu Mehmetbey*⁹, *Kırklareli*, *Kilis*, *Muş Alparslan ve Nevşehir Üniversiteleri*) ve 2008 yılında 5765 sayılı Kanunla kurulan 9 üniversiteden 5’inde (*Bartın*, *Bayburt*, *Gümüşhane*, *Şırnak ve Tunceli Üniversiteleri*) KY ve SBKY bölümü kurulmuş olup, bu bölümlerin ancak yarısına yakın bir kısmında öğretim yapılmaktadır. Diğer bölümler (*Ahi Evran*, *Bayburt*, *Bingöl*, *Çankırı Karatekin*, *Gümüşhane*, *Karabük*, *Kırklareli*, *Kilis*, *Muş Alparslan*, *Nevşehir*, *Şırnak ve Tunceli Üniversiteleri*) henüz kağıt üzerinde veya yapılanma aşamasında olup, buralarda öğretime geçilememiştir (bkz. Tablo 1 ve 2). Kısacası, 1990’lı ve 2000’li yıllarda kamu yönetimi öğretimi yurt çapında büyük bir hızla yaygınlık kazanmıştır. Batı’da kamu yönetimi öğretimi veren kurumların sayısı görece olarak azalırken ve isimleri değişirken, Türkiye’de yükseköğretime olan talep baskısı karşısında özellikle yeni üniversitelerinin kurulması ile birlikte bu alanda büyük ve bir ölçüde de plansız bir artış yaşanmıştır.

1.1.3.2. Vakıf üniversiteleri açısından kamu yönetimi bölümlerinin konumu ve gelişimi: Türkiye’de son yıllarda sayıları büyük bir hızla artan ve üniversite eğitimi alanında çeşitlilik iddiasındaki Vakıf üniversitelerinin KY ve SBKY bölümlerine olan yaklaşımlarını iki ayrı dönemde ele almakta fayda vardır. İlk dönem “genel ilgisizlik” (1990’lar), ikinci dönem ise “artan ilgi” (2000’ler) diye adlandırılabilir. Genel ilgisizlik dönemine bakıldığında, vakıf üniversiteleri açısından KY bölümlerinin konumunda devlet üniversitelerindeki tam tersine ancak Batı’da gelişmelere daha paralel düşen bir eğilim göze çarpmaktadır. Üniversite eğitimi konusunda küresel trendleri yakından izleyen ve ulusal ekonomideki gelişmeler ışığında kamu sektöründen ziyade özel sektör tarafından talep edilen fakülte ve bölümleri kurmayı yeğleyen vakıf üniversitelerinde, kamu sektörünün ekonomik, malî ve yönetsel faaliyetleri için gerekli elemanları yetiştiren kamu yönetimi ve maliye gibi bölümlere rastlamak neredeyse mümkün değildir. Türkiye’nin ilk vakıf üniversitesi olan *Bilkent Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi*’ndeki ilgili Bölüm 1987’de *Kamu Yönetimi* adı altında kurulmuş; 1989’da ise adı *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi*’ne dönüştürülmüştür. Zaten Bölümün ders programı incelendiğinde yapılan öğretimin siyaset bilimi ağırlıklı olduğu ve kamu yönetimini öğretiminin pek çok temel konusunu kapsamadığı anlaşılmaktaydı. Bölüme bu adın verilmesinin sebebi Bölüm mezunlarının

8 Eskiden Dumlupınar Üniversitesi’ne bağlı Bilecik İİBF Kamu Yönetimi Bölümüydü.

9 Eskiden Selçuk Üniversitesi’ne bağlı Karaman İİBF Kamu Yönetimi Bölümüydü.

belirli kamu kuruluşlarının iş sınavlarına girme haklarını saklı tutmaktı. Ancak, 2003-2004 öğretim yılında yapılan bir düzenlemeyle kamu yönetimi sözcüğü Bölüm adından tamamen çıkarılmış ve Bölüm *Siyaset Bilimi* adını almıştır. 1990'lı yıllarda diğer vakıf üniversiteleri de genelde KY bölümlerine karşı ilgisiz ve kayıtsız kalmıştır.

2000'li yıllara, özellikle de 2000'li yılların ikinci yarısına gelindiğinde, bu alana olan ilginin artışı sonucunda bazı gelişmeler olduğu görülmektedir. 2000'li yıllarda mezun vermeye başlayan *Fatih Üniversitesi (Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü)* ve *Yeditepe Üniversitesi*'ndeki (*Kamu Yönetimi Bölümü*) bölümlere ilave olarak *Atılım Üniversitesi* ile *İstanbul Arel Üniversitesi*'nde kurulan *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümleri*'nde de 2009-2010 öğretim yılından itibaren eğitim-öğretime başlanacaktır. Kuruluş aşamasındaki *Gazikent Üniversitesi (Kamu Yönetimi Bölümü)* ile *Zirve Üniversitesi*'nde de (*Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü*) bölüm kurma hazırlıkları devam etmektedir.

Kısacası, 2009-2010 öğretim yılı itibariyle 6 vakıf statüsündeki üniversitede bölüm bulunmakta olup, bunlardan 2'si KY, 4'ü ise SBKY adını taşımaktadır. Bu bölümlerden 2'sinde eğitim-öğretim devam etmekte, 2'sinde henüz başlama aşamasındadır. Diğer 2 bölüm ise kuruluş sürecini yaşamaktadır. 2000'li yıllarda artan bu ilgiye rağmen 45 vakıf üniversitesinden sadece 6'sında bölümün mevcut olması ve bunların çoğunun da SBKY adı altında kurulması anlamlıdır. Üstelik, bu bölümlerin öğretim programları, genelde, kamu yönetimi alanında uzmanlık eğitimi vermekten ziyade genel bir sosyal-siyasal bilimler formasyonu oluşturmaya yönelik olarak hazırlanmışlardır.

1.1.3.3. Kamu yönetimi öğretiminde çeşitlenme ve farklılaşma: Gerek üniversiteler genelinde gerekse KY bölümleri özelinde 1980'lerdeki aşırı standartlaşmaya rağmen 1990'lı yıllardan itibaren bazı yerleşik üniversitelerden başlamak üzere kimi değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Örneğin, ODTÜ'de siyaset biliminin eşit önem ve ağırlığını vurgulamak amacıyla bölüm adı değiştirilmiş (*SBKY*), ancak kamu yönetimi öğretimi korunmuştur. Bu eğilim diğer bazı devlet üniversitelerini de (*Ankara, Hacettepe ve Kocaeli Üniversiteleri*) zamanla etkisi altına almıştır. Kimi gelişmekte olan üniversitelerdeki (*Kafkas ve Pamukkale Üniversiteleri*) KY bölümleri de benzer bir isim değişikliğine gitmiştir. Yeni kurulan *Bartın Üniversitesi*'nde ve yerleşik bir üniversite olan *Ondokuz Mayıs Üniversitesi*'nde yeni açılan bölümler ise baştan itibaren SBKY adı ve içeriği ile oluşturulmuştur. Benzer eğilim, vakıf üniversitelerinde de (*Atılım, Fatih, İstanbul Arel ve Zirve Üniversiteleri*) kendini göstermektedir.

Yine aynı dönemde, bu çeşitlenme ve farklılaşmanın dışında, bazı yerleşik üniversitelerde kamu yönetimi öğretimini tamamen terketme eğilimi de belirlemiştir. Bu eğilim sınırlı kalsa da, kamu yönetiminden siyaset bilimi ve kamu yönetimine, oradan da siyaset bilimi veya siyaset bilimi ve uluslararası ilişkilere kayış tehlikesine işaret etmektedir. Örneğin, Boğaziçi Üniversitesi'nde (*Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü*) kamu yönetimi öğretimi tümüyle terkedilmiş, sadece bazı seçimlik dersler bırakılmıştır. *Galatasaray Üniversitesi*'ndeki *Kamu Yönetimi Bölümü* de, vakıf üniversitelerindeki (örn. Bilkent Üniversitesi'nde yaşanan) eğilime paralel olarak, siyaset bilimi ağırlıklı bir program izleyen *Siyaset Bilimi Bölümü*'ne dönüşmüştür. Bu bölüm ve bazı Devlet üniversiteleri (örn. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi* ile *Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümleri*) ile pek çok vakıf üniversitesinde bulunan *siyaset bilimi* ile *siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler bölümlerinde* kamu yönetimi öğretimi içinde yer alan kimi dersler (örn. kamu yönetimi, Türk kamu yönetimi, Türkiye'nin idari yapısı, Türk idare tarihi, kamu bürokrasisi, kamu politikaları analizi; karşılaştırmalı yönetimler) farklı adlar altında ve zorunlu ve seçmeli ders statüsünde verilmekle birlikte yapılan öğretimin, genel olarak bakıldığında, kamu yönetimi ile fazla bir ilişkisinin kalmadığı anlaşılmaktadır.

1.2. Mevcut Kurumsal Durum

Tablo (2)'de toplu bir şekilde görüldüğü üzere, 2009-2010 öğretim yılı itibarıyla, Türkiye'de¹⁰ lisans eğitimi veren 94 Devlet üniversitesi'nden 58'inde (46 KY bölümü ve 12 SBKY bölümü); ve 45 vakıf üniversitesinden 6'sında (2 KY bölümü ve 4 SBKY bölümü); yani toplam olarak 64 üniversitede 64 bölüm (48 KY bölümü ve 16 SBKY bölümü) mevcuttur. Toplam 64 bölümün yaklaşık %85'i 1990'lardan itibaren kurulmuş ve gelişmektedir veya halen kurulma aşamasındadır.

Devlet üniversitelerinde 16 ve vakıf üniversitelerinde 2 olmak üzere toplam 18 bölümde kuruluş aşamasındaki teknik-fiziksel yetersizlikler ve/veya akademik kadro eksiklikleri sebepleriyle henüz öğretim aşamasına geçilememiştir. 64 Devlet üniversitesinin 26'sında II. öğretim yapılmakta olup;

10 Türkiye sınırları içerisindeki üniversiteler dışında yer alan diğer yükseköğretim kurumları (5 adet askeri yükseköğretim kurumu, Polis Akademisi, 5 adet KKTC üniversitesi, Türki Cumhuriyetlerdeki 2 adet özel statülü Devlet üniversitesi) ile Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi ve lisansüstü kamu yönetimi öğretimi veren TODAİE nitelikleri itibarıyla araştırmanın dışında tutulmuştur.

bunların büyük bir kısmının geliştirmekte olan bölümler olması oldukça düşündürücüdür.

KY ve SBKY bölümleri, temel ilke olarak 4 anabilim dalından oluşmaktadır: *Siyaset ve Sosyal Bilimler, Yönetim Bilimleri, Hukuk Bilimleri ve Kentleşme ve Çevre Sorunları*. Bazı istisnai bölümlerde (örn. *ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü* ve *pek çok vakıf üniversitesi bölümlerinde*) anabilim düzeyinde örgütlenme mevcut değilken bazılarında söz konusu anabilim dallarının hepsi örgütlenmiş değildir (örn. *Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü ile Kırıkkale Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümlerinde Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı*). Geliştirmekte olan bazı üniversitelerde de özellikle hukuk ile kentleşme ve çevre sorunları alanlarında yetişmiş personel eksikliği sebebiyle kağıt üzerinde hukuken mevcut olan bu anabilim dalları fiili olarak faaliyete geçirilememiştir

Söz konusu bölümlerdeki öğretim dili genelde *Türkçe* olup bazı bölümlerde *İngilizce* (*ODTÜ, Fatih ve Yeditepe Üniversiteleri*), *Fransızca* (*Marmara Üniversitesi*) veya *enaz %30 düzeyinde İngilizce* olmak üzere karma (*Hacettepe, İstanbul Arel ve Pamukkale Üniversiteleri*) öğretim halihazırda yapılmaktadır. Bazı bölümlerde yabancı dilde öğretim yapılması, sosyal bilimlerin diğer alanlarında olduğu gibi, yabancı dilde öğretiminin faydalarını vurgulayanlar ile yabancı dille öğretimin sakıncalarına dikkate çekenler arasındaki tartışmayı şiddetlendirmektedir (Ömürgönülşen, 2004a: 65-66).

Tablo 2. Türkiye’de Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Öğretiminin Mevcut Kurumsal Durumu (1)

Üniversitenin Adı	KY Bölümü	SBKY Bölümü	Normal Öğretim (2) / II. Öğretim (3)	Öğretim Dili (4)(5)
Devlet Üniversiteleri				
1. Abant İzzet Baysal	√		√ / √	T
2. Adıyaman		√	√ / --	T
3. Adnan Menderes	√		√ / √	T
4. Afyon Kocatepe	√		√ / --	T
5. Ahi Evran	√		-- / --	T
6. Akdeniz	√		√ / --	T
7. Aksaray	√		√ / --	T
8. Ankara		√	√ / --	T
9. Atatürk	√		√ / --	T

10. Balıkesir	√		√ / --	T
11. Bartın		√	√ / --	T
12. Bayburt	√		-- / --	T
13. Bilecik	√		√ / √	T
14. Bingöl	√		-- / --	T
15. Cumhuriyet	√		√ / √	T
16. Çanakkale Onsekiz Mart	√		√ / √	T
17. Çankırı Karatekin		√	-- / --	T
18. Dicle	√		-- / --	T
19. Dokuz Eylül	√		√ / √	T
20. Dumlupınar	√		√ / √	T
21. Erzincan	√		√ / --	T
22. Gazi	√		√ / √	T
23. Gaziosmanpaşa	√		√ / √	T
24. Gümüşhane		√	-- / --	T
25. Hacettepe		√	√ / --	T+İ
26. Harran	√		-- / --	T
27. Hitit	√		√ / --	T
28. İnönü	√		√ / √	T
29. İstanbul	√		√ / --	T
30. Kafkas		√	√ / √	T
31. Kahramanmaraş Sütçü İmam	√		√ / √	T
32. Karabük	√		-- / --	T
33. Karadeniz Teknik	√		√ / √	T
34. Karamanoğlu Mehmetbey	√		√ / √	T
35. Kırıkkale	√		√ / √	T
36. Kırklareli	√		-- / --	T
37. Kilis		√	-- / --	T
38. Kocaeli		√	√ / √	T
39. Marmara	√		√ / --	F
40. Mersin	√		√ / --	T
41. Muğla	√		√ / √	T
42. Mustafa Kemal	√		√ / √	T
43. Muş Alparslan	√		-- / --	T
44. Nevşehir	√		-- / --	T

45. Niğde	√		√ / √	T
46. Ondokuz Mayıs		√	√ / --	T
47. Orta Doğu Teknik		√	√ / --	İ
48. Pamukkale		√	√ / √	T+İ
49. Sakarya	√		√ / √	T
50. Selçuk	√		√ / √	T
51. Süleyman Demirel	√		√ / √	T
52. Şırnak	√		-- / --	T
53. Trakya	√		√ / √	T
54. Tunceli	√		-- / --	T
55. Uludağ	√		√ / √	T
56. Uşak	√		√ / √	T
57. Yüzüncü Yıl	√		-- / --	T
58. Zonguldak Karaelmas	√		-- / --	T
Ara Toplam: 58 Bölüm	Ara Toplam: 46	Ara Toplam: 12	Ara Toplam: 42√ / 26 √	Ara Toplam: 54T
			:16--/32 --	1İ; 1F; 2T+İ
Vakıf Üniversiteleri				
1. Atılım		√	√ / --	T
2. Fatih		√	√ / --	İ
3. Gazikent	√		-- / --	T+İ
4. İstanbul Arel		√	√ / --	T+İ
5. Yeditepe	√		√ / --	İ
6. Zirve		√	-- / --	T+İ
Ara Toplam: 6 Bölüm	Ara Toplam: 2	Ara Toplam: 4	Ara Toplam: 4√ / 0 √	Ara Toplam: 1T
			: 2-- / 6 --	2İ; -F; 3T+İ
Genel Toplam: 64 Bölüm	Gen.Toplam: 48	Gen.Toplam: 16	Gen.Toplam: 46√ / 26 √	Gen.Toplam: 55T
			: 18--/38--	3İ; 1F; 5T+İ

Kaynak: <http://www.vok.gov.tr>; ve ÖSYM (2009).

Not: (1) Bölümlere ilişkin veriler 2009-2010 öğretim yılı (Eylül 2009) itibariyle geçerli olup; sadece II. öğretim verileri 2008 yılına ilişkindir..

(2) Öğretim yapılmakta= √; öğretim henüz yapılmamakta= --

(3) II. öğretim mevcut= √; II. öğretim mevcut değil= --

(4) T= Türkçe; İ= İngilizce; F= Fransızca; T+İ= Türkçe ve İngilizce karma öğretim dili

(5) Halihazırda öğretim yapılmayan bölümlerin öğretim dili bağlı oldukları üniversitelerin genel öğretim dili politikasına göre belirlenmiştir.

Türkiye'de lisans düzeyi kamu yönetimi öğretiminin kurumsal gelişimi ve bugünkü durumu birlikte ele alındığında şu temel eğilimler dikkat çekmektedir:

* 1980'lerin başına kadar sadece birkaç üniversitenin adeta tekelindeki kamu yönetimi öğretimi, 1980'lerden ve özellikle de 1990'lardan itibaren hızla yurt düzeyine yayılmıştır.

* Kamu yönetimi öğretimi veren bölümlerin çok büyük bir bölümü Devlet üniversitelerinde yer almakla birlikte 2000'li yılların ortalarından itibaren vakıf üniversiteleri açısından da bir hareketlilik görülmeye başlanmıştır.

* 1980'lerde YÖK ile birlikte kamu yönetimi adı altında yaşanan standartlaşma zamanla yerini çeşitlenme ve farklılaşmaya bırakmış; bazı bölümlerin adları siyaset bilimi ve kamu yönetimine dönüştürülmüş veya baştan bu ad ve içerikle kurulmuştur.

* 1990'lardan itibaren kurulan bölümlerin çoğu öğretime geçerken; bazılarında teknik-fiziksel yetersizlikler ve/veya akademik kadro eksiklikleri sebepleriyle öğretime henüz geçilememiştir. II. öğretim programlarının büyük bir kısmı da gelişmekte olan bu bölümler tarafından yürütülmeye çalışılmaktadır.

* Bölümlerin öğretim dili genelde Türkçe olup, bazı istisnai bölümlerde İngilizce, Fransızca veya Türkçe-İngilizce karma öğretim yapılmaktadır.

2. Öğrenci Sayısı ve Akademik Kadrodaki Gelişmeler

Üniversite çağına gelmiş genç nüfustaki artış ve bu nüfusun kapasite yetersizliği sebebiyle üniversite kapısında yığılması karşısında 1980'li yılların başından itibaren yeni üniversiteler oluşturulmuş; özellikle de 1990'lı ve 2000'li yıllarda yurt düzeyinde çok sayıda ancak gerek fiziksel gerekse akademik insangücü donanımı açısından oldukça yetersiz üniversiteler kurulmuştur. Yeni üniversiteler ve bu üniversiteler içinde yeni KY ve SBKY bölümleri kurma furyası ile birlikte bu bölümlerdeki kayıtlı lisans öğrencisi sayısı hızla artmıştır.

Türkiye'de genelde tüm yükseköğretimin özelde ise kamu yönetimi alanındaki öğretimin lisans öğrencisi ve öğretim elemanı sayıları açısından gelişimini ÖSYM tarafından tutulan yükseköğretim istatistikleri aracılığı ile incelemek mümkündür. Bu istatistikler, 1983-1984 öğretim yılından itibaren ÖSYM tarafından derlenmeye başlanmış; ancak, 1986-1987 öğretim yılı öncesindeki istatistiklerde öğretim elemanlarının öğretim alanlarına dağılımı ile ilgili veriler mevcut olmadığından, Tablo (3)'te yer alan karşılaştırmalarda 1986-1987 öğretim yılı başlangıç olarak alınmıştır. Bununla birlikte, YÖK'ün

kurulmasının hemen ardından kamu yönetimi öğretiminin en azından öğrenci sayısı açısından durumunu göstermesi bakımından 1983-1984 öğretim yılı verilerine kısaca göz atmakta fayda vardır. Söz konusu öğretim yılında (açıköğretim haricinde) toplam 246.830 lisans öğrencisi kayıtlı iken, bu sayının 5.184'ü (%2.10) kamu yönetimi lisans programlarında yer almaktaydı (bkz. ÖSYM, 1986).

Tablo 3. Türkiye’de Kamu Yönetimi Alanındaki (KY ve SBKY Bölümlerindeki) Lisans Öğrencilerinin(1) ve Öğretim Elemanlarının(2) Sayısal Görünümünün Değişimi

Öğrenciler ve Öğretim Elemanları İle İlgili Veriler ve Karşılaştırmalar	1986-1987 Öğr. Yılı (3)	1992-1993 Öğr. Yılı	2000-2001 Öğr. Yılı	2008-2009 Öğr. Yılı	1986-1987 ve 2008-2009 Öğretim Yılları Arası Değişim
1. Bölümlerdeki Toplam Öğrenci Sayısı	5.866	5.832	12.522	21.716	+15.850 %270.2
2. Bölümlerdeki Toplam Lisans Öğrencilerinin Üniversitelerdeki Toplam Lisans Öğrencileri İçindeki Payı	%1.94 (5.866/ 302.029)	%1.41 (5.832/ 412.558)	%1.68 (12.522/ 745.377)	%2.09 (21.716/ 1.040.597)	+0.15 puan
3. Bölümlerdeki Toplam Öğretim Elemanı Sayısı	165	241	441	525	+360 %218.2
4. Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayısı	35.6	24.2	28.4	41.4	+5.8 %16.3
5. Bölümlerdeki Toplam Öğretim Elemanlarının Üniversitelerdeki Toplam Öğretim Elemanları İçindeki Payı	%0.83 (165/ 19.883)	%0.80 (241/ 30.268)	%0.86 (441/ 51.486)	%0.70 (525/ 74.671)	-0.13 puan
6. Bölümlerdeki Toplam	117	142	226	328	+211 %180.3

Öğretim Elemanı Sayısı (Arş.Gör. Hariç)					
7. Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayısı (Arş.Gör. Hariç)	50.1	41.1	55.4	66.2	+16.1 %32.1
8. Bölümlerdeki Toplam Öğretim Elemanlarının Üniversitelerdeki Toplam Öğretim Elemanları İçindeki Payı (Arş.Gör. Hariç)	%1.08 (117/ 10.792)	%0.89 (142/ 15.897)	%0.77 (226/ 29.166)	%0.72 (328/ 45.258)	-0.36 puan

Kaynak: ÖSYM (1987, 1993, 2001 ve 2009).

Not: (1) Üniversitelerdeki (açıköğretim hariç) lisans programlarına (I. ve II. öğretim dahil) kayıtlı öğrencileri kapsamaktadır.

(2) Öğretim elemanı terimi kapsamında sadece üniversitelerin (diğer eğitim kurumları hariç) lisans eğitimi veren yükseköğretim programlarında (önlisans programları, enstitüler ve araştırma merkezleri hariç) görevli profesör, doçent, yardımcı doçent, öğretim görevlisi ve araştırma görevlisi unvanlı akademik personel yer almakta olup; KY ve SBKY bölümlerinde fazla istihdam imkanı olmayan okutman, uzman, çevirici, eğitim ve öğretim planlamacısı unvanlı akademik personel, karşılaştırmaların daha anlamlı olabilmesi için gerek bölüm, gerekse üniversite toplamlarına dahil edilmemiştir.

(3) 1986-1987 yılı ve öncesindeki ÖSYM istatistiklerinde “siyaset bilimi ve kamu yönetimi” genel öğretim alanı altında yer alan, ancak daha sonra sistemden çıkarılan “idari bilimler” alt alanı (öğrenci ve öğretim elemanları), söz konusu alanın belirsizliği ve daha sonraki yıllarla karşılaştırma yapılabilmesi açısından rakamlara dahil edilmemiştir.

Tablo (3)'de, Türkiye'de kamu yönetimi alanındaki (KY ve SBKY bölümlerindeki) lisans öğrencilerinin ve akademik kadronun (öğretim elemanlarının) sayısal görünümündeki değişime ait veriler yer almaktadır. 22 yıllık bir dönemde (1986-2008) 4 yıla (1986-1987, 1992-1993, 2000-2001, 2008-2009) ait veriler seçilmek suretiyle bu değişim (6 ve 8 yıllık alt dönemler itibarıyla) gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Yukarıda da ifade edildiği üzere, veri yetersizliği sebebiyle, başlangıç yılı olarak YÖK'ün etkisinin hemen hissedildiği 1980'lerin ilk yılları değil, 1986-1987 öğretim yılı alınmıştır. 1980'lerin ortaları, aslında, 10 civarındaki bölümde standartlaştırılmış bir yapı ve programla kamu yönetimi öğretiminin yapılmaya başlandığı yıllardır. Söz konusu az sayıdaki bölümde öğretimin iyice oturduğu bir döneme denk gelen 1992-1993 öğretim yılına ait verilerin kullanılmasının sebebi ise 1992 yılında kurulan çok sayıdaki üniversitede oluşturulan KY bölümleri öğretime

başlamadan önceki durumun fotoğrafını çekebilmektedir. Nitekim, 2000-2001 öğretim yılı verileri, yeni kurulan bölümlerin kamu yönetimi öğretiminde yarattığı sayısal değişimi çarpıcı bir şekilde vermektedir. 2000'li yılların ikinci yarısında kurulan üniversitelerde oluşturulan veya bağlantısı değiştirilen bölümlerin yarattığı etkiyi ise kısmen 2008-2009 verilerinde bulabiliriz. 2008-2009 verileri Ekim 2009 tarihi itibarıyla ÖSYM'nin sağladığı en yeni verilerdir.

1983-1984 öğretim yılına ait ÖSYM verileri ile Tablo (3)'ü oluşturmakta kullanılan ÖSYM verileri bir bütün olarak dikkate alındığında şu şekilde bir değerlendirme yapılabilir:

2.1. 1983-1984 öğretim yılından 1986-1987 öğretim yılına gelindiğinde, 3 yıl içinde üniversiteler genelinde lisans öğrenci sayısı %22.4 (246.830'dan 302.029'a) artarken, kamu yönetimi lisans öğrencileri sayısındaki artış %13.2'de (5.184'ten 5.866'ya) kalmıştır. 1986-1987 ve 1992-1993 öğretim yılları arasındaki 6 yıl içinde de üniversiteler genelinde lisans öğrencisi sayısı büyük bir hızla artarken (302.029'dan 412.558'e, %36.6), KY bölümlerindeki durağanlık hatta gerileme (5.866'dan 5.832'ye %-0.6) ilgi çekicidir. Böylece, bu bölümlerdeki lisans öğrencilerinin üniversitelerdeki toplam lisans öğrencileri içindeki payı sürekli olarak azalmıştır (1983-1984'te %2.10, 1986-1987'de %1.94 ve 1992-1993'te %1.41). Bu durum, esas itibarıyla, KY bölümlerinin YÖK öncesi mevcut ve YÖK'ün ardından 1980'lerde kurulan veya adı ve yapısı değiştirilerek yeniden oluşturulan üniversitelerin ancak yarısında (hatta yarısından bile azında) kurulabilmelerinin ve daha yavaş gelişmelerinin bir sonucudur. İİBF'ler içinde yer alan diğer bölümlerin (örn. iktisat ve işletme bölümleri) aksine böyle bir durumun oluşmasında, 1980'lerdeki iktidarların devlet (kamu) girişimciliği karşısı piyasa ve işletmecilik söyleminin yükseköğretim paydaşları (eğitim arzına karar vericiler ve eğitim talep edenler) üzerinde yarattığı olumsuz etkinin de payı olabilir.

1992-1993 öğretim yılından itibaren ise lisans öğrenci sayısında yaşanan eğilim tersine dönmüştür. 1992-1993 ve 2000-2001 öğretim yılları ile 2000-2001 ve 2008-2009 öğretim yılları arasındaki 8'er yıllık dönemlerde üniversiteler genelinde lisans öğrenci sayısı sırasıyla %80.7 (412.558'den 745.377'e) ve %39.6 (745.377'den 1.040.597'ye) artarken, aynı dönemler itibarıyla KY ve SBKY lisans öğrencileri sayısındaki artış sırasıyla %114.7 (5.832'den 12.522'ye) ve %73.4'e (12.522'den 21.716'ya) ulaşmıştır. Böylece, bu bölümlerdeki lisans öğrencilerinin üniversitelerdeki toplam lisans öğrencileri içindeki payı da artmıştır (1992-1993'te %1.41, 2000-2001'de %1.68 ve 2008-2009'da %2.09). Bu gelişmede, 1992-2008 yılları arasında yurt çapında kurulan 64 yeni üniversitenin çoğunda (41) hızla KY ve SBKY bölümlerinin oluşturulması ve öğretime (I. ve II. öğretim programlarıyla) geçmesi etkili olmuştur.

1986-1987 ve 2008-2009 öğretim yılları arasındaki 22 yıllık dönem bir bütün olarak ele alındığında, üniversiteler genelinde lisans öğrenci sayısı %244.5 (302.029'dan 1.040.597'ye) artarken, KY ve SBKY lisans öğrencileri sayısındaki artış %270.2'ye (5.866'dan 21.716'ya) ulaşmıştır. Böylece, bu bölümlerdeki lisans öğrencilerinin üniversitelerdeki toplam lisans öğrencileri içindeki payı da %1.94'ten %2.09'a çıkmıştır. Kısacası, bu bölümler lisans öğrenci sayısı itibariyle diğer bölümlere ve programlara göre daha hızlı bir genişleme göstermişlerdir. 1983-1984 ve 2008-2009 öğretim yılları arasındaki 25 yıllık dönem bir bütün olarak ele alındığında ise, üniversiteler genelinde lisans öğrenci sayısı %321.6 (246.830'dan 1.040.597'ye) artarken, KY ve SBKY lisans öğrencileri sayısındaki artış %318.9 (5.184'ten 21.716'ya) olmuştur. Bu bölümlerdeki lisans öğrencilerinin üniversitelerdeki toplam lisans öğrencileri içindeki payı da aynı düzeyde kalmıştır (%2.10 ve %2.09). Böylece, kamu yönetimi alanı için son derece hareketli olan bu yarım yüzyıllık dönemde, KY ve SBKY bölümleri lisans öğrenci sayısı itibariyle diğer bölümler ve programlarla eşit hızda bir genişleme sergilemişlerdir.

2.2. Öğretim elemanları (tanım için bkz. Tablo 3, Not. 2) açısından duruma bakılacak olursa, (1983-1984 öğretim yılı için öğretim elemanlarına ait ayrıntılı veriler bulunmadığından bu dönem dışarıda tutulmak suretiyle), üniversiteler genelinde öğretim elemanı (araştırma görevlileri dahil) sayısı 1986-1987 ve 1992-1993 öğretim yılları arasında %52.2 (19.883'ten 30.268'e), 1992-1993 ve 2000-2001 öğretim yılları arasında %69.9 (30.268'den 51.436'ya) ve 2000-2001 ve 2008-2009 öğretim yılları arasında %45.2 (51.436'dan 74.671'e) artarken, aynı dönemler itibariyle KY ve SBKY bölümlerindeki öğretim elemanları (araştırma görevlileri dahil) sayısındaki artış sırasıyla %46.1 (165'ten 241'e), %83.0 (241'den 441'e) ve %19.0 (441'den 525'e) olmuştur. 1986-1987 ile 2008-2009 öğretim yılları arasındaki 22 yıllık döneme bir bütün olarak bakıldığında, üniversiteler genelinde öğretim elemanı (araştırma görevlileri dahil) sayısı %275.6 iken, söz konusu bölümlerdeki öğretim elemanları (araştırma görevlileri dahil) sayısındaki artış %218.2'de kalmıştır. Sadece 1992-1993 ve 2000-2001 öğretim yılları arasında bu bölümlerdeki öğretim elemanları sayısındaki artış, araştırma görevlilerinde görülen hızlı çoğalma sebebiyle, üniversiteler genelinde yaşanan artıştan fazla olmuştur. Böylece, 22 yıllık dönem genelinde bu bölümlerdeki öğretim elemanlarının üniversitelerdeki toplam öğretim elemanları içindeki payı da azalmıştır (1986-1987'de %0.83, 1992-1993'te %0.80, 2000-2001'de %0.86 ve 2008-2009'da %0.70).

Araştırma görevlileri hariç tutulduğunda ise, KY ve SBKY bölümlerindeki öğretim elemanlarının sayısal durumunun daha da kötü olduğu görünmektedir. Üniversiteler genelinde öğretim elemanı sayısı 1986-1987 ve

1992-1993 öğretim yılları arasında %47.3 (10.792'den 15.897'ye), 1992-1993 ve 2000-2001 öğretim yılları arasında %83.5 (15.897'den 29.166'ya) ve 2000-2001 ve 2008-2009 öğretim yılları arasında %55.2 (29.166'dan 45.258'e) artarken, aynı dönemler itibariyle KY ve SBKY bölümlerindeki öğretim elemanları sayısındaki artış sırasıyla %21.4 (117'den 142'ye), %59.2 (142'den 226'ya) ve %45.1 (226'dan 328'e) olmuştur. 1986-1987 ile 2008-2009 öğretim yılları arasındaki 22 yıllık döneme bir bütün olarak bakıldığında, araştırma görevlileri hariç üniversiteler genelinde öğretim elemanı sayısındaki artış %319.4 iken, söz konusu bölümlerdeki öğretim elemanları sayısındaki artış ancak %180.3'de kalmıştır. Böylece, bu bölümlerdeki öğretim elemanlarının üniversitelerdeki toplam öğretim elemanları içindeki payı sürekli olarak ve belirgin bir şekilde azalmıştır (1986-1987'de %1.08, 1992-1993'te %0.89, 2000-2001'de %0.77 ve 2008-2009'da %0.72).

Tablo (3)'ün 5. ve 8. satırlarındaki verilerden türetilmek suretiyle, araştırma görevlilerindeki sayısal değişim şu şekilde ifade edilebilir: Üniversiteler genelinde araştırma görevlilerinin % 223.5 arttığı 1986-1987 ile 2008-2009 yılları arasındaki 22 yıllık dönemde (1986-1987'de 9.091'den 1992-1993'te 14.371'e %62.0; 1992-1993'te 14.371'den 2000-2001'de 22.320'ye %55.3; 2000-2001'de 22.320'den 2008-2009'da 29.413'e %31.8 artmıştır), KY ve SBKY bölümlerindeki araştırma görevlilerinin sayısı % 310.4 artış kaydetmiştir (1986-1987'de 48'den 1992-1993'te 99'a %106.3; 1992-1993'te 99'dan 2001-2002'de 215'e %117.2 artmış; ancak, 2001-2002'de 215 iken 2008-2009'da 197'ye düşerek %9.1 azalmıştır). 22 yıllık dönem bir bütün olarak ele alındığında, bu bölümlerdeki araştırma görevlilerinin üniversiteler genelindeki toplam araştırma görevlilerine oranla (neredeyse bir kat) daha fazla arttığı görülmektedir. Özellikle, 1992-1993 ve 2000-2001 yılları arasındaki ciddi artış, YÖK'ün organizasyonu ile çok sayıda araştırma görevlisinin ileride yeni kurulan Devlet üniversitelerinde öğretim üyesi olarak istihdam edilmek amacıyla bu üniversiteler adına yurtdışına lisansüstü eğitim yapmak için gönderilmek üzere merkezi bir sınavla işe alınmasıyla yaşanmıştır. Ancak, 2000-2001 ile 2008-2009 yılları arasındaki gerileme trendi önümüzdeki yıllarda da devam edecek olursa, bu durum araştırma faaliyetleri ve öğretim elemanı yetiştirilmesi açılarından KY ve SBKY bölümlerini ciddi sıkıntıların beklediğinin bir habercisi olarak yorumlanabilir.

2.3. 1986-1987 ve 2008-2009 öğretim yılları arasındaki 22 yıllık dönemde, bu bölümlerdeki lisans öğrencisi sayısındaki artışın %270.2'ye ulaştığı gözönünde tutulacak olursa, toplam öğretim elemanı (araştırma görevlileri dahil) ve ders verebilecek öğretim elemanı (araştırma görevlileri hariç) sayılarında daha düşük oranlarda yaşanan artışların (sırasıyla %218.2 ve %180.3), öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında (ve dolayısıyla iş

yükü miktarında) ciddi bir artışa yol açtığı gerçeğini ortaya çıkar. Öğretim elemanı (araştırma görevlileri dahil) başına düşen öğrenci sayısı 1986-1987 öğretim yılında 35.6 iken, bu sayı 1986-1987 ve 1992-1993 öğretim yılları arasında öğrenci sayısındaki durağanlık ve 1992-1993 ve 2000-2001 öğretim yılları arasında öğretim elemanı sayısındaki nispi artış sayesinde düşüş göstermiş (sırasıyla 24.2 ve 28.4); ancak 2000-2001 ve 2008-2009 öğretim yılları arasında yeni kurulan bölümlerde ve II. öğretimdeki öğrenci sayısının artması ve öğretim elemanı sayısındaki artışın zayıflaması sebepleriyle yeniden hızlı bir yükseliş trendine girmiştir (2008-2009'da 41.4). 22 yıllık dönem ele alındığında bu sayı 35.6'dan 41.4'e (+5.8) çıkmış ve %16.3 artmıştır. Araştırma görevlileri hariç tutulduğunda, durum daha da çarpıcı hale gelmektedir. Ders verebilen öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 1986-1987 öğretim yılında 50.1 iken, bu sayı 1986-1987 ve 1992-1993 öğretim yılları arasında öğrenci sayısındaki durağanlık sebebiyle önce bir miktar düşmüş (1992-1993'de 41.1), daha sonra hızlı bir artış göstermiştir (2000-2001'de 55.4 ve 2008-2009'da 66.2). 22 yıllık dönem bütünüyle ele alındığında bu sayı 50.1'den 66.2'ye (+16.1) çıkmış ve %32.1 artmıştır. Bu sayılar, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının AB standartlarına göre ne kadar yüksek olduğunu açık seçik ortaya koymaktadır.

Bütün bu sayılar, KY ve SBKY bölümlerinde ve bu bölümlerdeki öğrenci sayısındaki hızla artış karşısında aynı hızla öğretim elemanı sağlanamadığının bir göstergesidir. Özellikle, *dar* anlamda kamu yönetimi alanında son zamanlardaki dönüşüm ve gelişmelere rağmen bu alanda uzmanlaşmış (genellikle *yönetim bilimleri* anabilim dalında ve kısmen de *hukuk bilimleri* ile *kentleşme ve çevre sorunları* anabilim dallarında istihdam edilen) doktoralı öğretim elemanı sayısının oldukça sınırlı kaldığı; ve bunların söz konusu bölümlerdeki doktoralı toplam öğretim elemanları içinde azınlığı teşkil ettiği söylenebilir. Bu durum, *dar* anlamda kamu yönetimi alanındaki doktora düzeyi öğretim ve araştırma görevlileri hesaba dahil edildiğinde de değişmemektedir. Kısacası, *dar* anlamda "*kamu yönetimi akademik camiası*" (TODAIİE ve Polis Akademisi'nde görevli öğretim elemanları bile dahil edilse) sadece birkaç yüz kişiden oluşmaktadır. (bkz. ÖSYM 2009 ve üniversitelerin web sitelerinde bölümlere ait bilgiler). Bu durum, bu bölümlerdeki öğretim programlarının içeriği ve öğretim elemanı profili açısından bazı manidar ipuçları vermektedir. Diğer yandan, büyük şehirlerdeki yerleşik üniversitelerde yer alan bölümlerinin hemen hepsinde yüksek lisans ve doktora programları olduğu ve bu programlara kendi araştırma görevlilerinin yanı sıra YÖK'ün organizasyonu ile bu tür programlara sahip olmayan üniversitelerdeki bölümlerin araştırma görevlilerinin de katıldıkları ve bu durumun öğretim elemanlarının akademik yükünü oldukça artırdığı unutulmamalıdır. Ayrıca, yeterli fiziksel ve akademik insan gücü

donanımı olmayan kimi yeni kurulmuş üniversitelerde bile lisans düzeyinde ikinci öğretime ve lisansüstü öğretime geçilmiş olması da buralardaki kısıtlı sayıdaki öğretim elemanlarının öğretim yükünü inanılmaz derecede artırmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle çoğu seçmeli olarak programlara alınan yeni derslerin akademik kadro yetersizliğini daha da belirgin hale getireceği veya bu girişimin yeni bir moda kapılmanın ötesine geçemeyeceği iddia edilebilir (bkz. Ömürgönülşen, 2004a, 2004b ve 2007a).

Her ne kadar, üniversitelerimizin yaklaşık % 55'inde (Devlet üniversitelerinin yaklaşık % 40'ında ve vakıf üniversitelerinin yaklaşık % 85'inde) KY ile SBKY bölümü bulunmamasına ve bu bölümlerde kayıtlı lisans öğrencilerinin yükseköğretimde toplam kayıtlı lisans öğrencileri içindeki payının yüksek olmamasına (2008-2009 öğretim yılı itibarıyla %2.09) rağmen, mezunların istihdam olanakları düşünüldüğünde bu rakam ve oranların hiç de küçümsenmeyecek bir düzeyde olduğu söylenebilir. Yükseköğretim sisteminin genişletilmesi sırasında mali kaynaklar sınırlı olduğu ve ulusal insangücü planlaması yapılmadığı için en ucuz maliyetle hangi bilim dalının öğretimi yapılabiliriyorsa, o dala yönelinmiş; bu dalda yetişecek olan genç mezunlara ulusal ekonomide iş imkanı olup olmadığı gözardı edilmiştir. Sosyal bilimlerin diğer pek çok dalı gibi kamu yönetimi de bu olumsuz gelişmeden nasibini almıştır (bkz. Aykaç, 1995: 277, 278; Kaya, 1995: 254-256; Emre, 2003. 23; ve Şaylan ve Sezen, 1998-2000: 67, 69-70). Hem alanın çekiciliği, hem de özellikle düşük kuruluş ve öğretim maliyetleri dikkate alınarak sürekli olarak yeni bölümlerin kurulması, bu bölümlerin yürütmekte oldukları programların çoğalması ve bu programlara ait öğrenci kontenjanlarının artırılması sebebiyle 2000'li yıllarda da KY ve SBKY bölümlerinde kayıtlı lisans öğrencisinin hızla artacağı yönünde projeksiyonlar yapılmıştır (örn. bkz. Şaylan ve Sezen, 1998-2000). Nitekim, sözkonusu programlardaki öğrenci sayısı 2008-2009 öğretim yılı itibarıyla toplam 21.716'yı, mezun sayısı da 2007-2008 öğretim yılı itibarıyla toplam 3.442'yi' bulmuştur (bkz. ÖSYM, 2008 ve 2009). 1990'larda kurulan üniversitelerdeki bölümler daha henüz kendine yeter duruma gelmeye başlamışken, akademik kadro ve istihdam imkanları dikkate alınmaksızın, hem 2000'li yılların ikinci yarısında kurulan 41 Devlet üniversitesinden yarısında (21'inde) yeni bölümlerin oluşturulması veya bu yönde karar alınması, hem de vakıf üniversitelerinde hızla devam eden siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler bölümü açma eğilimine ilave olarak SBKY bölümü kurma girişimlerinin yine aynı dönemde sonuçlarını vermeye başlaması, kayıtlı lisans öğrencisi sayısındaki artışın önümüzdeki yıllarda hızlanarak devam etmesine yol açacaktır.

YÖK'ten sonra kurulan üniversitelerdeki bölümlerin oluşum aşamasında, doğal olarak, hem fiziksel koşullar hem de öğretimin kalitesi açısından ciddi

sıkıntılar yaşanmıştır (bkz. Aykaç, 1995: 277, 278; ve Kaya, 1995: 256). Bu bölümlerin akademik personeli, yine başlangıçta, yerleşik üniversitelerdeki KY bölümlerinden transfer ya da varsa diğer yakın sosyal bilim alanlarından devşirme yoluyla oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu kaynakların yetersizliği karşısında, YÖK, bu üniversiteler adına yurtdışına yüksek lisans ve doktora eğitimi yapmak üzere öğrenci gönderilmesine karar vermiş ve 1990'ların ortalarından itibaren uygulamaya konulan bu karar 1990'ların sonları ve 2000'li yılların başlarından itibaren meyvelerini vermeye başlamıştır. Ayrıca, 1990'ların sonlarından itibaren 2547 sayılı Kanunun 35. maddesine istinaden (bir bölümü öğretim üyesi yetiştirme programı-ÖYP çerçevesinde), bu bölümlerdeki araştırma görevlilerinin bir bölümü büyük şehirlerdeki yerleşik üniversitelerde yüksek lisans ve doktora yapmak üzere görevlendirilmişlerdir. İşte, bu her iki gruptaki öğrencilerin bir bölümünün yüksek lisans ve doktora dereceleriyle üniversitelerine dönmeleri ile birlikte KY ve SBKY bölümlerinde öğretim, araştırma ve yayın açılarından görece olarak önemli bir canlanma başlamıştır (bkz. Ömürganülşen, 2004a, 2004b ve 2007a). Yine de, son yıllarda kamu yönetimi alanındaki hızlı reform çalışmaları, ikinci öğretim programlarının da etkisiyle bölüm öğrenci kontenjanlarındaki artış ve lisans-lisanüstü ders yükleri dikkate alındığında, bu bölümlerdeki öğretim elemanı kadrolarının nicel açıdan yeterliliği ile öğretimin evrensel standartlar karşısındaki düzeyi tartışma konusu yapılagelmiştir (bkz. Şaylan ve Sezen, 1998-2000: 67). 2000'lerin sonlarına gelindiğinde, başlangıçtaki fiziksel imkansızlıkları yavaş yavaş aşmayı başaran bu bölümlerde öğretim elemanı açığı devam etmektedir. Yoğun öğretim faaliyetleri, aynı zamanda, genç akademisyen adaylarının kendilerini akademik açıdan geliştirmeleri önünde hala bir engel oluşturmaktadır.

3. Öğretim Programlarındaki Gelişmeler

Türkiye'de, uzun yıllar kamu yönetimi öğretim programları hukuk dersleri ağırlıklı olmuştur. Her ne kadar TODAİE ve A.Ü. SBF'de ABD kaynaklı olan ve hukuki konuların egemenliği dışında bir kamu yönetimi öğretiminin ivme kazandığı söylenebilir de, öğretim programlarında hukuk (idare hukuku) derslerinin ağırlığı görece olarak devam edegelmiştir. 1970'lere gelindiğinde, kamu yönetimi araştırma ve öğretiminde hukuki yaklaşımın etkileri devam etmekle birlikte, ampirik çalışmalara dayalı ve yönetimin davranış boyutunu vurgulayan bir yaklaşımın geliştiği görülmüştür. Amerikan üniversite modelini takip eden üniversitelerde 1960'larda başlayan ve 1970'lerde hız kazanan önemli bir gelişme de kamu yönetimi disiplininin ABD'deki gelişim çizgisinin etkisiyle karşılaştırmalı kamu yönetimi ve

kalkınma yönetimi gibi derslerin klasik kamu yönetimi öğretim programlarına eklenmiş ve bu konulardaki akademik araştırma ve yayınların artmış olmasıdır.

YÖK'ün kurulmasıyla birlikte, kamu yönetimi öğretimi de bundan etkilenmiştir. YÖK, üniversitelerdeki diğer öğretim programlarında olduğu gibi, 1983 yılında bütün kamu yönetimi bölümleri için geçerli olacak bir *kamu yönetimi çerçeve programı* hazırlamıştır (bkz. Kaya, 1995: 261-262). Sözkonusu çerçeve (şablon) program sebebiyle, birkaç istisna dışında, o tarihte mevcut kamu yönetimi bölümlerinin öğretim programların genel olarak birbirine benzemiştir. Kamu yönetimi alanında benzer yaklaşımları benimseyen akademisyenlerin zaman zaman aynı üniversitede toplandığı görülmekle birlikte bu durumun öğretim programlarına yansımaları sözkonusu şablon program sebebiyle oldukça zayıf kalmıştır. Üstelik bu şablon program, değişen koşullara daha kolay uyum sağlayabilmek ve daha kaliteli programlara sahip olabilmek için farklı üniversiteler arasında oluşabilecek rekabeti de engellemiştir (Şaylan, ve Sezen, 1998-2000: 67).

Büyük şehirlerdeki yerleşik üniversiteler kendi kurumsal misyonlarını ve öğretim kadrolarının yapısını gözönüne alarak YÖK tarafından öngörülen şablon öğretim programında zamanla bazı değişiklikler yapmışlardır. Gerek öğretim elemanı yetersizliği sebebiyle gerekse genellikle yurtdışından doktoralı genç akademisyenlerin etkisiyle yeni kurulan kimi üniversiteler de bu şablon programdaki zorunlu/seçmeli ders düzenlemelerini kendi ihtiyaç ve olanaklarına göre düzenlemişlerdir. Bu durum, öğretimin akademik kalitesindeki farklılıklara öğretim programlarının içerik farklılıklarını da eklemiştir (Şaylan ve Sezen, 1998-2000: 68). Örneğin, kamu yönetimi öğretim programlarının oluşumuna damgasını vuran *A.Ü. SBF Kamu Yönetimi Bölümü*'nün programında mezunlarını ülke kalkınması yolunda değişim ajanı olarak gören kameralist geleneğin izleri devam etmektedir. Bu etki kısmen *Gazi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü*'nün programında da kendisini hissettirmektedir. Buna karşın, Amerikan üniversite modeline göre kurulmuş ve yabancı dille öğretim yapan *ODTÜ İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü*'ndeki program, bölümün doğası gereği siyaset bilimi alanındaki gelişmelerle fazlasıyla eklenmiştir. *Hacettepe İİBF Kamu Yönetimi Bölümü* ise 2006 yılındaki isim ve öğretim programı değişikliği ve 1/3'lük yabancı dille öğretim modeliyle, nitelik itibarıyla bu iki grup yaklaşım arasında bir yerde bulunmaktadır. Başta YÖK sonrası kurulan üniversitelerde olmak üzere, diğer pek çok kamu yönetimi bölümünün programları ise YÖK'ün çizdiği şablon programın etkisinde siyaset bilimi, yönetim bilimi, iktisat-maliye ve özellikle de hukuk ağırlığı altında şekillenmiştir. Ancak, özellikle son yıllarda, hızla gelişmekte olan bazı Devlet (örn. *Adnan Menderes, Bartın, Çanakkale Onsekiz Mart, Gaziosmanpaşa, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Karamanoğlu Mehmetbey, Kocaeli, Mersin,*

Muğla, Mustafa Kemal, Niğde, Pamukkale, Sakarya, Selçuk, Süleyman Demirel, Trakya ve Uşak Üniversiteleri) ve vakıf (*Atılım, Fatih ve Yeditepe Üniversiteleri*) üniversitelerindeki bölümlerin programlarının kamu yönetimi alanındaki güncel gelişmeleri yansıtacak şekilde düzenlenmeye başladığı da dikkat çekmektedir. Bu değişimde, yeni kurulan vakıf üniversitelerinin uluslararası gelişmelere daha duyarlı olmasının ve, yukarıda da ifade edildiği üzere, özellikle son yıllarda doktoralarını yurtdışında alan genç akademisyenlerin yeni kurulan üniversitelerde istihdam edilmelerinin etkisi büyüktür.

Program içeriklerindeki bu farklılıklar, öğrencilerin üniversite tercihlerinin şekillenmesinde ve mezun olduktan sonra farklı sektörlerde iş arama ve bulmaları konusunda etkili olabilmekte; ve bu sebeple farklı üniversitelerin bölümleri arasındaki rekabet yaratabilmektedir. Ancak, bu pozitif etkisinin aksine, her bir KY ve SBKY bölümünün kendini değerlendirmesini sağlayacak ortak bir çerçevenin kurulmasını (Şaylan ve Sezen, 1998-2000: 68) ve lisans öğrencilerinin KY ve SBKY bölümleri arasında yatay geçiş yapmalarını güçleştirmektedir. Bölüm adlarında, siyaset bilimi ve kamu yönetimine doğru yaşanan değişim de bu sorunu artırmaktadır. KY ve SBKY bölümleri arasındaki iletişim ve işbirliği konusundaki yetersizlik karşısında, öğretim programlarının kamu yönetimindeki çağdaş gelişmeler ve kamu bürokrasisinin artan ihtiyaçları karşısında yeniden ele alınması ve öğretim programlarındaki olmazsa olmazların belirlenmesi giderek bir zorunluluk haline gelmektedir (bkz. Ömürgönülşen, 2004a: 62-63; Özşen, 2004: 14, 21-29).

Bir diğer önemli sorun alanı da, lisans düzeyindeki kamu yönetimi öğretim programlarının kamu yönetimi disiplini ve uygulamasında 20. yüzyılın son çeyreğinde yaşanan gelişmeleri yeterince ve zamanında yansıtamamasıdır. Zaten, dikkat edilecek olursa, son çeyrek yüzyılda, Batı'da kamu yönetimi ile ilgili akademik birimlerin (fakülte, okul-kolej, bölüm) ve bu birimlerde yürütülen akademik programların adlarında ve içeriklerinde yaşanan değişim, bu değişim kamu yönetiminin geleceği açısından onaylansın veya onaylanmasın, Türkiye'ye sınırlı bir ölçüde ve oldukça geç yansımıştır. Gerek siyasal ve bürokratik mesajlara, gerekse bir ölçüde akademik araştırma ve yayın faaliyetlerine egemen olmaya başlayan *kamu yönetiminde değişim* söyleminin ve bu söylemin uygulamadaki örneklerinin lisans öğretim programlarına etkisi de başlangıçta oldukça sınırlı kalmıştır. Başka bir deyişle, başta, *yeni kamu işletmeciliği ve yönetişim* ana başlıkları olmak üzere, stratejik yönetim ve performans yönetimi, e-devlet ve bilgi teknolojileri, hesap verilebilirlik, şeffaflık, yozlaşma ve yolsuzluk ve kamu hizmeti etiği gibi konuların ayrı ve özgün dersler olarak veya en azından *kamu yönetiminde çağdaş yaklaşımlar* veya *kamu yönetiminde güncel sorunlar* genel adı altında bir bütün olarak mevcut öğretim programlarına geçirilmesi için uzun bir süre, bazı istisnalar

dışında, fazla bir çaba gösterilmemiştir. Bu durum, günümüzde kamu yönetimi öğretiminin bütün unsurları (siyaset, yönetim, kamu hukuku ve kamu ekonomisi) için son derece önem arz eden *küreselleşme*, *özelleştirme*, *yerelleşme bağlantısı* ve *kamu yönetimi-sivil toplum ilişkileri* gibi konular için de geçerli olmuştur.

Yine de, bu konuyla ilgili olarak üniversite internet sitelerindeki 2003-2004 öğretim yılı ve öncesine ait kısmî verilere dayanan çalışmalarımızda (Ömürgönülşen, 2004a ve bir ölçüde de Ömürgönülşen, 2004b) sunulan oldukça karamsar tablonun önemli bir ölçüde değiştiği söylenebilir. Özellikle, son birkaç yıl içinde yeni açılan programlar ve mevcut programlarda yapılan değişiklikler ile bu incelemenin dayandırıldığı üniversite, fakülte ve bölüm web sitelerindeki güncellemeler sonucunda eskisine oranla çok daha iyimser bir yorum yapılabilmektedir. Üstelik, YÖK'ün üniversitelerde yeni bölüm ve programların açılması ve mevcut olanların adlarının değiştirilmesi ile üniversite yönetimlerinin mevcut öğretim programlarının değiştirilmesine yönelik olarak uyguladıkları prosedürler de kamu yönetimi teorisi ve uygulamasındaki değişimin öğretim programlarına hızla yansımaları önleyici bir faktör olarak mutlaka dikkate alınmalıdır.

Kamu yönetimindeki değişimin öğretim programları üzerindeki etkisi özellikle son yıllarda lisans öğretim programlarında yapılan bazı önemli değişikliklerle kendini göstermektedir. Kamu yönetimi alanının giderek daha fazla sorgulanması, kamusalığa yapılan vurgudaki değişime rağmen, paradoksal bir şekilde kamu yönetimi çalışan akademisyenlerin kendi alanlarındaki gelişmelere olan ilgi ve duyarlılığını artırmıştır. Doktoralarını kamu yönetimi alanında alan genç akademisyenlerin de etkisiyle, KY ve SBKY bölümlerinde yakın zamana kadar genellikle *Yönetim Bilimi* adıyla verilen giriş niteliğindeki dersin yanısıra *Kamu Yönetimi* veya *Kamu Yönetimine Giriş* dersinin de programlara girdiği görülmektedir (örn. Abant İzzet Baysal, Adnan Menderes, Atılım, Balıkesir, Bartın, Çanakkale Onsekiz Mart, Fatih, Hacettepe, İstanbul, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Karamanoğlu Mehmetbey, Kocaeli, Marmara, Mersin, Mustafa Kemal, ODTÜ, Pamukkale, Sakarya, Selçuk, Trakya, Uludağ ve Yeditepe Üniversiteleri). Bu durum, kamu yönetimi çalışan akademisyenlerin kendi disiplinlerine ve kendi bölümlerine daha fazla sahip çıktıklarının ve bölüm içindeki ağırlıklarının, aslında baştan beri olması gerektiği şekilde, artmaya başladığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Ancak diğer yandan, küresel etkiler sebebiyle, yönetim bilimi ve/veya kamu yönetimi adları altında verilen yönetime giriş niteliğindeki derslere ilâve olarak, farklı adlar altında da olsa, *İşletme Yönetimi* dersi de, giderek yaygınlık kazanmaya başlamıştır (örn. Adnan Menderes, Akdeniz, Ankara, Bartın, Bilecik, Çanakkale Onsekiz Mart, Dokuz Eylül, Dumlupınar, İnönü, İstanbul,

Kafkas, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Kocaeli, Muğla, Mustafa Kemal, Niğde ve Sakarya Üniversiteleri). Yine, geleneksel olarak kamu yönetimi lisans öğretim programlarında yer alan iktisat, maliye ve genel muhasebe gibi derslere ilâve olarak, esas itibarıyla iktisat, maliye ve işletme lisans öğretim programlarında yer alan *Finansal Yönetim* (örn. İstanbul, Karadeniz Teknik ve Muğla Üniversiteleri); *Maliyet Muhasebesi* (örn. İstanbul, Muğla, ve Yeditepe Üniversiteleri); *Yatırım ve Proje Analizi* ile *Mali Analiz* (örn. İstanbul ve Pamukkale Üniversiteleri); *Mali Tablolar Analizi* (örn. Aksaray, Kahramanmaraş Sütçü İmam ve Pamukkale Üniversiteleri); *Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları* (örn. Gazi Üniversitesi); *Şirketler Muhasebesi* (örn. Gaziosmanpaşa ve Pamukkale Üniversiteleri); *Muhasebe Uygulamaları* (örn. Kahramanmaraş Sütçü İmam ve Mersin Üniversiteleri); *Bilgisayarlı Muhasebe* (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi); *Bankacılık, Finansal Ekonomi ve Sermaye Piyasaları* (örn. Muğla ve Sakarya Üniversiteleri); *Para ve Banka* (örn. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi); *Girişimcilik/KOBİ Yönetimi* (örn. Mersin ve Karamanoğlu Mehmetbey Üniversiteleri); ve *Kariyer Yönetimi* (örn. Muğla Üniversitesi) gibi dersler, hem küresel etkiler hem de bölüm mezunlarının özel sektörde de iş bulabilme kaygısı sonucunda, bazı bölümlerin programlarına genellikle de seçmeli ders olarak girmeye başlamıştır. Bu derslerin bazıları KY ve SBKY bölümü kodlarıyla bazıları ise ilgili bölümlerin kodlarıyla açılmaktadır. Daha ziyade iktisat, maliye ve işletme bölümü mezunlarına yönelik ekonomik-malî nitelikli kamu ve özel sektör kuruluşlarında da (özellikle bankacılık alt-sektöründe) iş bulma arayışı KY ve SBKY bölümlerindeki öğretim programlarının içeriğini olumsuz yönde etkilemektedir. Zaten disiplinlerarası bir nitelik arzeden kamu yönetimi öğretiminde doğrudan kamu yönetimi ile ilgili konular hiç bir dönemde ağırlık kazanamadığı gibi (bkz. Mihçioğlu, 1988: 3. Bölüm; ve Emre, 2003: 23) iktisat-maliye, muhasebe ve özel hukuk derslerinin ağırlığı da, en azından seçmeli dersler açısından, adeta her geçen gün artmaktadır.

Ayrıca, ve daha da önemlisi, KY ve SBKY bölümlerinin lisans öğretim programlarına, sınırlı ve gecikmeli de olsa, kamu yönetimi alanındaki değişimin ve bazı önemli yeniliklerin yeni kamu işletmeciliği ve yönetim yaklaşımlarının etkisiyle yansımaya başladığı görülmektedir (Ömürgönülşen, 2004a: 63-64). Kamu yönetiminde *çağdaş düşünce, yaklaşım, model ve güncel sorunları* ele alan dersler, farklı adlar altında da olsa, en azından bazı bölümlerde programa alınmışlardır (örn. Adnan Menderes, Aksaray, Bartın, Bilecik, Dumlupınar, Fatih, Gazi, Gaziosmanpaşa, Kafkas, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Karamanoğlu Mehmetbey, Kocaeli, Mersin, Muğla, Mustafa Kemal, Niğde, Pamukkale, Sakarya ve Uşak Üniversiteleri). Yine bu değişimi daha geniş bir siyasal ve ekonomik bağlamda ele alan *Ekonomi Politik* dersi de,

istisnai bir ölçüde de olsa, farklı adlarla bazı programlarda yer almaya başlamıştır (örn. Balıkesir, Fatih, Hacettepe, Hitit ve ODTÜ Üniversiteleri). Bunlara ilâveten, adlarında bazı farklılıklar olsa bile, *Devletin Yeniden Yapılanması/Yönetimde Reform/Yönetimde Değişim* (örn. Abant İzzet Baysal, Fatih, Kocaeli ve Mersin Üniversiteleri), *Kamu İşletmeciliği* (örn. Akdeniz ve İstanbul Üniversiteleri), *Kamu Politikaları Analizi* (örn. Akdeniz, Atılım, Balıkesir, Bartın, Hacettepe, İstanbul, Mersin, ODTÜ, Pamukkale ve Sakarya Üniversiteleri), *Yönetişim* (örn. Çanakkale Onsekiz Mart, ODTÜ ve Karamanoğlu Mehmetbey Üniversiteleri), *Sivil Toplum Kuruluşları* (örn. Bartın, Çanakkale Onsekiz Mart, Fatih, İstanbul ve Sakarya Üniversiteleri), *Stratejik Yönetim* (örn. Çanakkale Onsekiz Mart, Gaziosmanpaşa, Karamanoğlu Mehmetbey, Niğde ve Sakarya Üniversiteleri), *Toplam Kalite Yönetimi* (örn. Bartın, Kocaeli ve Muğla Üniversiteleri), *Kriz Yönetimi* (örn. Kocaeli ve Selçuk Üniversiteleri), *Afet Yönetimi* (örn. Kocaeli Üniversitesi), *Yönetimde Denetim* (örn. İstanbul, ODTÜ, Sakarya ve Süleyman Demirel Üniversiteleri), *Kamu Yönetimi Etiği* (örn. Kocaeli, Muğla, Mustafa Kemal ve Sakarya Üniversiteleri) ve *Yönetim Teknik ve Becerileri* (örn. İstanbul, Mustafa Kemal, Karamanoğlu Mehmetbey, Trakya ve Uludağ Üniversiteleri), *Kamu Mali Yönetimi ve Denetimi* (örn. Aksaray, Hacettepe, İstanbul, Mersin ve Niğde Üniversiteleri) dersleri de programlarda serpiştirilmiş ve çoğunlukla seçimlik dersler şeklinde göze çarpmaktadır. Kamu yönetimi programlarının genellikle zorunlu dersleri arasında yer alan *Personel Yönetimi* dersinin adı da, son yıllardaki trende uyum gösterilerek, bazı bölümlerde *İnsan Kaynakları Yönetimi* olarak değiştirilmiştir (örn. Adnan Menderes, Atılım, Aksaray, Balıkesir, Bartın, Çanakkale Onsekiz Mart, Gazi, Gaziosmanpaşa, Hacettepe, İstanbul ve Trakya Üniversiteleri). Kentsel ve yerel yönetimlerle ilgili derslere ek olarak, *Bölge Yönetimi* (örn. Akdeniz ve Mustafa Kemal Üniversiteleri) dersi de, bölge yönetimi ve bölgesel kalkınma ajansları tartışmalarına paralel olarak, programlara yavaş yavaş girmeye başlamıştır.

Bazı bölümlerde de (ör. Ankara ve Hacettepe Üniversiteleri), yukarıda sözü edilen adlar altında kamu yönetimindeki gelişmelerle doğrudan ilgili dersler ayrıca açılmamakla birlikte, bu konular yönetim ile ilgili derslerde kullanılan öğretim materyali ve dersi veren öğretim elemanının kişisel yönelimine bağlı olarak ders içeriklerindeki bazı fiili değişiklikler yoluyla kısmen ele alınmaktadır.

Türkiye’de uzun yıllar ihmal edilmiş bir ders olan *Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi* de, farklı adlarla da olsa, küreselleşme ve yapısal reformların etkisiyle bazı bölümlerin programlarına çoğunlukla zorunlu kısmen de seçmeli ders olarak girmeye başlamıştır (örn. Ankara, Balıkesir, Bartın, Çanakkale Onsekiz Mart, Gazi, Gaziosmanpaşa, Hitit, İstanbul, Kafkas, Karadeniz Teknik, Muğla,

Mustafa Kemal, Niğde, Pamukkale, Sakarya, Selçuk, Süleyman Demirel, Trakya, Uludağ ve Yeditepe Üniversiteleri). *Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin Türk kamu yönetimine etkileri* de, farklı adlar altında da olsa yeni bir ders olarak bazı bölümlerin programlarında yer almaya başlamıştır (örn. Akdeniz, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Uludağ ve Yeditepe Üniversiteleri).

YÖK'ün geliştirdiği ve zaman içinde güncelliğini yitirmiş olan şablon öğretim programı ile öğrencilerin siyasî, ekonomik ve yönetsel alanlardaki evrensel değişimin bütüncül ve gerçekçi bir fotoğrafını yakalamaları mümkün olmadığından sözkonusu program değişiklikleri aslında büyük bir önem arz etmektedir. Ancak, genelde bütün KY ve SBKY bölümlerinde ve yönetim bilimleri anabilim dallarında özelde ise gelişmekte olan Devlet ve vakıf üniversitelerinde çoğu seçmeli olarak programlara alınan bu yeni derslerin akademik kadro yetersizliği karşısında bir yönetim modasına kapılmanın ötesine geçip geçemeyeceğini de zaman gösterecektir.

Sözkonusu program güncellemelerinin yaratacağı etki sadece yeni derslerin açılması veya mevcut derslerin adlarının değiştirilmesi ile değil bu derslere ait içeriklerin düzenlenmesi ve doğal olarak derslerin verilmiş yöntemleri ile de yakından ilgilidir. Örneğin, hemen her bölümde çok farklı adlar altında açılan *Bilgisayar ve Temel Bilgi Teknolojileri* derslerinde öğrencilere ağırlıklı olarak bilgisayar okur-yazarlığı öğretilmekte; *Yönetim Bilgi Teknolojileri ve Sistemleri* ve bunların uygulamaları bir kaç bölümdeki istisnaî ve bazıları seçimlik dersler dışında (örn. Bartın, Gazi, Hacettepe, Kahraman Sütçü İmam, Muğla, Mustafa Kemal ve Yeditepe Üniversiteleri) çok yüzeysel olarak ele alınmakta; bilgi teknolojilerinin *e-Devlet* uygulamaları yoluyla daha şeffaf ve daha kaliteli kamu hizmeti sunulması üzerindeki etkileri üzerinde yine çok istisnaî ve çoğu seçimlik dersler dışında (örn. Abant İzzet Baysal, Atılım, Gaziosmanpaşa, Hacettepe, İstanbul, Kars Kafkas ve Selçuk Üniversiteleri) genellikle durulmamaktadır. Bu eksikliğin süratle giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca, geleneksel devlet-vatandaş ilişkilerinin giderek kamu kuruluşu-müşteri ilişkilerine dönüşmeye başlaması *Halkla İlişkiler* gibi derslerin içerik ve öğretiminin gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır (bkz. Şaylan ve Sezen, 1998-2000: 67, 69).

Öğretim programlarındaki gelişmelerle ilgili olarak değinilmesi gereken önemli bir husus da, üniversite eğitiminin giderek kamu veya özel sektöre *meslek adamı* yetiştirme ve ileride kazancı yüksek olan bir meslekî beceri kazandırma amacı ile sınırlandırılmasının ve üniversitenin bilim üretme ve öğrencilere dünya görüşü, düşünme ve eleştiri yeteneği kazandırma işlevlerinin ikinci plana itilmesinin, pek çok alanda olduğu gibi kamu yönetimi öğretiminin niteliğini de uzun dönemde olumsuz yönde etkileyebileceğidir. Nitekim, iktisadî ve idari bilimler fakültelerindeki öğretimin giderek meslek yüksekokullarındaki

veya iş sınavlarına hazırlık kurslarındaki öğretime benzemesi tehlikesi karşısında bazı bölümler adlarını veya öğretim programlarını değiştirerek bu eğilimin dışında kalmaya çalışmaktadırlar. Ne yazık ki, bu tür çabalar da ülkemizdeki kamu yönetimi öğretimi birikimini zedelemekte ve geleceğini tehlikeye sokmaktadır.

4. Akademik Yayın ve Ders Materyalindeki Gelişmeler

Kamu yönetimi öğretiminde kullanılan ve Türk akademisyenlerce 1980’li ve 1990’lı yıllarda yazılmış ders kitaplarına bakıldığında o dönemdeki öğretim programlarının içeriğinde yaşanan soruna benzer bir sorunla karşılaşılmaktadır. 1980 askeri müdahalesinin kısıtlayıcı etkisi ve ardından gelen YÖK ile birlikte kurumsal olarak yeniden yapılanma sürecinin sancuları sebebiyle 1980’lerin ilk yarısında kamu yönetimi araştırma ve yayınları bir duraklama dönemine girmiştir. Türk üniversite sisteminin 1980’lerin ortalarından itibaren yaşadığı şokun etkisinden kurtularak toparlanma sürecine girmesi birlikte Batı’daki gelişmeleri kısmen ve gecikmeli bir şekilde izlemeye başlamıştır (Emre, 2003: 18-19). Nitekim, sayıca oldukça az olan kamu yönetimi ders kitaplarına bakıldığında, kitapların kamu yönetiminin (özellikle de yönetim bilimi ve örgüt teorisinin) geleneksel konularını oldukça detaylı bir biçimde kapsadığı ancak kamu yönetimi teorisi ve uygulamasındaki güncel gelişmelere ve sorunlara pek de yer ayırmadığı görülebilir. Çoğunlukla, devletin sosyo-ekonomik hayata müdahalesi ve geleneksel refah devleti anlayışı çerçevesinde kamu hizmetlerinin artması düşüncesine dayanan “geleneksel kamu yönetimi yaklaşımı”nı temsil eden bu kitapların çoğunda, 1980 sonrasında basılmış olmalarına rağmen, *refah devletinin krizi*, *minimalist devlet*, *devletin küçültülmesi*, *küreselleşme*, *yeni kamu işletmeciliği* ve *yönetişim* gibi kavram ve olgulara yer verilmediği söylenebilir.

1990’ların ortalarından itibaren Türkiye’de de, uluslararası gelişmelerden etkilenecek, özellikle kamu yönetimi araştırma ve uygulamasında (Ömürgönülşen, 2003: 28-29 ve 2004a: 65; Öktem ve Ömürgönülşen, 2004b: 1) *yönetim* (özellikle de *işletmecilik*) yaklaşımının etkisinin hukukî ve siyasî yaklaşımlara oranla giderek arttığı söylenebilir. Bazı kamu yönetimi ders kitaplarında (örn. bkz. Polatoğlu, 2001: Bölüm IV-2 ve 2009: Bölüm I-3; Eryılmaz, 2003: I. Bölüm-II/C-D ve 2008: I. Bölüm-II/B; Ergun, 2004: I. Bölüm, II. Bölüm-9, VI. Bölüm; Parlak ve Sobacı, 2005: IV. Bölüm; Tortop, vd. 2007: 16.-17. ve 24.-30. Bölümler), güncel olgu ve yaklaşımlar ile bunların kamu yönetimi uygulamasına yansımaları (örn. *devlet-vatandaş ilişkilerindeki ve kamu hizmetleri sunumundaki değişim*; *performansa dayalı, bilgi*

teknolojisinden yararlanan, hesap verilebilirlik, şeffaflık, yolsuzlukla mücadele ve hizmeti etiği gibi ilkeleri referans alan bir yönetim anlayışına geçiş) kısmen de olsa yansıtılabilmektedir. Bu tür yansımalar, esas itibarıyla, önemli bir bölümü 1990'lı ve 2000'li yıllarda Anglo-Amerikan üniversitelerinde lisansüstü eğitim görmüş genç ve orta kuşak akademisyenlerin çabalarında görülebilmektedir. Bir bölümü kamu yönetimi disiplini ve uygulamasındaki değişime eleştirel açıdan yaklaşılabilecek, sözkonusu değişimi Türkçe literatüre kazandıran; veya en azından bu değişim ile ilgili tartışmaları ele alan ve ülke çapında lisans düzeyindeki kamu yönetimi öğretimi için yardımcı ders kaynağı sağlamaya yönelik bireysel (örn. bkz. Çevik, 2001 ve 2004; Aktan, 2003; Aktel, 2003; Saygılıoğlu ve Arı, 2003; Acar, 2004; Aydın, 2004 ve 2007; Kutlu, 2004 ve 2006; Saran, 2004; Balcı, 2005; Eken, 2005; Özer, 2005, Sözen, 2005) veya toplu çalışmalar (örn. bkz. Acar ve Özgür, 2003 ve 2004; Aykaç vd. 2003; Balcı vd., 2003 ve 2008; Öktem ve Ömürganülşen, 2004a; Yılmaz ve Ökmen, 2004; Arslan, 2005a ve 2005b; Nohutçu ve Balcı, 2005 ve 2007; Çukurçayır ve Gökçe, 2007; Eryılmaz vd., 2007; Yılmaz ve Bozkurt, 2007; ve Parlak, 2008) 2000'li yıllarda giderek çoğalmıştır. Kamu yönetiminin giderek genel (generic) yönetime ve hatta giderek işletme yönetimine indirgenmesine karşı çıkarak kamu yönetiminin siyaset bilimi ile eklemlenmesini savunan (örn. bkz. Ayman-Güler, 1994; Üstüner, 1995 ve 2000) ve işletmecilik tekniklerine dayalı kamu yönetimi reform girişimlerine karşı çıkan (örn. bkz. Ayman-Güler, 1995, 1996 ve 2005; Ataay, 2005) bazı yazarların çabaları ise ancak daha dar bir çerçevedeki (TODAİE, AÜ SBF ve ODTÜ İİBF merkezli) öğretim, araştırma ve yayın faaliyetlerinde kısmî yankı bulabilmiş; ve bu alandaki egemen eğilimi kıramamıştır. Ancak, yine de, akademik araştırma ve yayınlardaki bu gelişme¹¹ kamu yönetimi öğretimini orta ve uzun vadede destekleyici bir nitelik taşımaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye'de lisans düzeyi kamu yönetimi öğretimi, kurumsal gelişim ve öğretim programlarının içeriği açısından, hem tüm dünyada yakın dönemde kamu yönetimi disiplini ve uygulamasında meydana gelen büyük değişimin (örn. kamu yönetimi okullarının, öğretim programlarının ve derslerinin adlarının *işletmecilik* terimini içerek şekilde değiştirilmesi) hem de Türkiye'nin kendine

11 YÖK'ün doçentlik sınavında ve çeşitli üniversitelerin yardımcı doçentlik, doçentlik ve profesörlük kadrolarına atama başvurularında aradığı yayın kriterlerinin kamu yönetimi alanında teorik ve güncel sorunları tartışmaya yönelik araştırma ve yayın sayısını da olumlu yönde etkilediğini belirtmek gerekir.

özgü sorunlarının (örn. yükseköğretim çağındaki nüfusun hızla artması, bu nüfus baskısını karşılayabilmek için fiziksel koşulları ve akademik insangücü sayısı yetersiz üniversiteler ve bölümler kurulması, bu bölümlerdeki öğretim programlarının geçerlik ve kalite sorunları, mezunlara istihdam yaratma sorunu) baskısı altındadır. Kamu yönetimi lisans öğretimi, yükseköğretim kurumlarının sayısal artışı açısından çarpıcı bir gelişme göstermesine rağmen, akademik insangücünün sayısal yeterliği, öğretimin içeriği, öğretimin geçerliği ve kalitesi itibarıyla sorgulanabilir. Bu sorgulama, hem öğretim programlarının akademik içeriği hem de genel olarak çağdaş bir dünya görüşü ve davranış tarzı kazandırma özelliği açısından yapılabilir.

Türkiye’de kamu yönetimi lisans öğretimi, YÖK’ten sonra ve özellikle de 1992 yılı sonrasında KY ve SBKY bölümlerinin ve bu bölümlerde kayıtlı öğrenci sayısının artışı açısından çarpıcı bir kurumsal gelişme göstermesine rağmen, gerek önde gelen bazı Devlet ve vakıf üniversitelerindeki KY bölümlerinin adlarında değişikliğe gidilmesi gerekse hızla gelişmekte olan vakıf üniversiteleri sektöründe birkaç istisna dışında KY bölümlerine yer verilmemesi tehlikesi ile karşı karşıyadır. Yakın dönemde, devletin küçültülmesi, küreselleşme ve Avrupa Birliği’ne katılma çabaları gerekçe gösterilerek, bazı KY bölümlerinin SBKY bölümlerine dönüştürülmesi; bazı bölümlerinin adlarından kamu yönetimi teriminin çıkarılarak sadece *siyaset bilimi* ya da *siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler* bölümleri haline getirilmesi; adı KY olarak kalmakla birlikte bazılarının programlarının işletme bölümü programlarına yaklaştırılması sonucunda, bu bölümlerdeki kamu yönetimi öğretiminin kamu hizmeti görevleri için gerekli olan formasyonun kazandırılması yeteneğini giderek kaybettiği görülmektedir (bkz. Ömürgönülşen, 2004a, 2004b, 2007a, 2007b).. Kamu yönetimi formasyonu için son derece gerekli olan anayasa ve idare hukuku, yönetim tarihi, yönetim yapısı, yerel yönetimler ve maliye gibi temel derslerin bu yeni programlarda zorunlu dersler olarak yeterince yer almaması, devletin örgütlenme ve işleyişini bilmeyen kamu yöneticilerinin yetişmesine yol açacaktır (bkz. Karasu, 2001: 235).

Küresel sosyo-ekonomik gelişmelere daha açık ve duyarlı bir biçimde yapılanmaya çalışan vakıf üniversitelerinin hemen hepsinde KY ve SBKY bölümlerinin kurulması, öğretim alanının çeşitlenmesi ve daha fazla dışa açılmasını sağlarken, bu üniversitelerin vizyonlarının doğası gereği kamu yönetimi öğretiminin çok daha fazla işletmecilik etkisi altına girmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına yol açabilirdi. Vakıf üniversitelerinde söz konusu bölümler açısından 2000’li yılların ikinci yarısında görülen kısmi hareketliliğe rağmen bu tehlikenin henüz önem arz etmediği söylenebilir. Diğer yandan, mevcut durumda, KY ve SBKY bölümlerinin çoğunluğunun ülkenin

dört bir yanında kurulma sancıları çeken yeni üniversitelerimizde bulunması kamu yönetimi alanının başta akademik insangücü yetersizliği olmak üzere kendi sorunlarıyla boğuşma tehlikesini de beraberinde getirmektedir. Yeni kurulan üniversitelerimiz adına olsun veya olmasın, yurtdışında lisansüstü öğretim görmüş olan genç beyinlerin bu üniversitelere kazandırılmaya devam edilmesi ve *Avrupa Birliği Erasmus-Socrates* ve *YÖK-Farabi* programları aracılığıyla öğretim elemanı ve öğrenci değişimi yapılması yollarıyla bu tehlike bir ölçüde bertaraf edilebilir. Bu noktada, başta *2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 35. maddesi* ile lisansüstü öğretim yapmak için gönderilen genç akademisyenlerin yetiştirilmesi ile geçici görevlendirmeler ve emekli öğretim elemanlarının belirli yaş sınırları içerisinde istihdam edilmesi suretiyle öğretim elemanı desteği sağlanması olmak üzere, özellikle yerleşik üniversitelerdeki bölümlerin yeni gelişen üniversitelerdeki bölümlere olan desteğinin artarak devam etmesi önem kazanmaktadır (bkz. Ömürgönülşen, 2004a, 2004b, 2007a ve 2007b).

Bir yandan II. Dünya Savaşı öncesinde Kıta Avrupası'nda olduğu gibi Türkiye'de egemen olan yönetime hukuki yaklaşım ile yönetimin hukuk dışı (teknik) yönlerini vurgulayan Anglo-Amerikan yönetim yaklaşımı arasındaki etkileşim, diğer yandan Batılı ülkelerden ithal edilen kurumsal yapı ve programların kökleri Osmanlı dönemine giden mevcut yapı ve programlarla karşılaşması Türkiye'de bu alanda melez bir kurumsallaşma ve öğretim modelinin doğmasına yol açmıştır (bkz. Üsdiken ve Çetin, 1999: 50-51). Kamu yönetimi öğretimi konusunda 1950 sonrası başlayan ve özellikle de 1980 sonrasında hızlanan kurumsal çeşitlenme işte bu tür bir melez model üzerine oturmuştur. Bu melez modelle şekillenen kamu yönetimi öğretim programlarına genel olarak bakıldığında *dar* anlamda kamu yönetimi ile ilgili derslerin, kamu hukuku ve siyaset bilimi ile ilgili dersler karşısında azınlıkta kaldığı görülmektedir. Öğrencilerin mezun olduklarında iş sınavlarını kazanabilme kaygısının da etkisiyle özel hukuk ve iktisat ile ilgili derslerin ağırlığı bu durumu daha da belirginleştirmektedir (bkz. Ömürgönülşen, 2004a, 2004b ve 2007a). Kamu yönetiminin disiplinlerarası bir alan olması sebebiyle, *geniş* anlamda kamu yönetimi öğretiminde, genel kültür ve akademik bilginin verilebilmesi için yönetim, hukuk, siyaset bilimi, ekonomi, maliye, tarih, sosyoloji, psikoloji gibi disiplinlere; yönetsel faaliyetler için gerekli olan tekniklerin kazandırılabilmesi amacıyla matematik, istatistik, muhasebe, örgüt, personel, bütçe ve planlama tekniklerine; ve *iyi yönetim* için gerekli niteliklerin kazandırılmasına yönelik olarak da yönetsel etik konusuna yer verilmesi gerekmektedir. Ancak, bu öğretimde, *dar* anlamda kamu yönetimi ile derslerin ağırlığı bölümün ve öğretim programının adına uygun bir düzeyde olmalıdır.

Türkiye’de kamu yönetimi lisans öğretimi ülkedeki sosyo-ekonomik gelişmenin hızına uyum sağlayamamış ve bu gelişmeye öncülük etmek yerine geride kalarak izleyici haline düşmüştür. Günümüzdeki kamu yönetimi lisans öğretim programları, öğrenciyi merkezîyetçi-bürokratik yapıların geleneksel işleyiş biçimi olan *emir-komuta zinciri* ilkesine uygun bir şekilde yetiştirmektedir. Bu programlar, ülkenin yönetim tarihini ve kültürünü çok iyi bilen, çok boyutlu düşünebilen, sorgulayan, yaratıcı ve girişimci, demokratik ve katılımcı, yönetim tekniklerini ve bilgi teknolojilerini etkili olarak kullanabilen kamu yöneticileri yetiştirmekten uzaktır. Oysa günümüzdeki gelişme trendi geleceğin kamu örgütlerinin geleneksel bürokratik yapılardan ibaret olamayacağını ortaya koymuş bulunmaktadır (bkz. Ayman-Güler, 1995: 1-2; ve Sezen, 1995: 247). Kamu yönetimi öğretim programları, öğrencilerin kamu yönetimi disiplini ve uygulamasındaki değişimi ve güncel sorunları anlayabilmeleri için bu değişimi yansıtan ve yine bu değişimin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatılmalarını sağlayacak ders ve konulara yer vermek zorundadır (bkz. Şaylan ve Sezen, 1998-2000: 71-72). İşte bu yüzden, Türkiye’deki kamu yönetimi lisans öğretim programlarının amaç, sayı, içerik ve yöntem, eğitim dili açılarından gözden geçirilerek kamu yönetimindeki çağdaş gelişmeleri ve kamu bürokrasisinin değişen ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeye kavuşturulması ve bu programlardaki olmazsa olmazların belirlenmesi önemli bir görev olarak karşımıza çıkmaktadır.

YÖK’ün bazı genel kuralları koymasının ve denetiminin dışında KY ve SBKY bölümlerindeki akademik kuruluş ve işleyiş ile bu bölümlerdeki kamu yönetimi öğretimi konusunda ilke ve standartları belirleyecek herhangi bir örgütlenme bugüne kadar oluşturulamamıştır. Oysa, başta ABD olmak üzere bazı Batı ülkelerinde kamu yönetimi bölümleri ve kamu yönetimi alanındaki akademik ve mesleki kuruluşlar kendi aralarında bu tür örgütlenmelere gitmişlerdir (örn. *ASPA, NAPA, NASPAA, EGPA*). Türkiye’de de, KY ve SBKY bölümleri arasındaki iletişim ve işbirliği konusundaki eksikliği giderebilmek için bu tür örgütlenmelere ihtiyaç bulunmaktadır (bkz. Ömürgönülşen, 2004a, 2004b ve 2007a). 2003 yılında başlayan *Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR)* girişimi bu ihtiyacın somut bir ürünüdür. Ayrıca, son yıllarda KAYFOR’un genel sekreteryasını da üstlenmiş olan ve yarım yüzyılı aşkın bir deneyime sahip *TODAİE*’nin yine bazı Batı ülkelerindeki gibi *Kamu Yönetimi Akademisi* biçiminde yeniden düzenlenmesinin Türkiye’de kamu görevlilerinin eğitiminde olduğu kadar akademik kadroların yetiştirilmesi ile yurtiçi ve yurtdışı eğitim-öğretim, araştırma ve yayın imkanlarının sağlanması yollarıyla kamu yönetimi öğretimi alanında da yararlı sonuçlar vereceği genellikle ifade edilmektedir (örn. bkz. Ergun, 1983: 29). Bu yeniden düzenleme, Türkiye’de kamu yönetimi

öğretiminin geliştirilmesi yönünde ihmal edilmemesi gereken bir boyut olarak ele alınmalıdır.

Kaynakça

- Acar, Muhittin ve (ed.) (2003), *Çağdaş Kamu Yönetimi I* (Ankara: Nobel).
- Acar, Muhittin. (2004), *Örgüsel Yönetim* (Ankara: Nobel).
- Acar, Muhittin ve Hüseyin Özgür (ed.) (2004), *Çağdaş Kamu Yönetimi II* (Ankara: Nobel).
- Aktan, Coşkun Can (2003), *Değişim Çağında Devlet* (Konya: Çizgi).
- Aktel, Mehmet (2003), *Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi* (Ankara: Asil).
- Arslan, Nagehan Talat (ed.) (2005a), *Teoriden Pratiğe Kamu Yönetimi: Yaklaşımlar, Sorunlar ve Metodlar* (İstanbul: Alfa-Aktüel).
- Arslan, Nagehan Talat (ed.) (2005b), *Türkiye'de Kamu Yönetimi Sorunları Üzerine İncelemeler* (Ankara: Seçkin).
- Ataay, Fatih (2005), *Kamu Reformu İncelemeleri* (Ankara: Ankara Tabip Odası).
- Aydın, Ahmet Hamdi (2004), *Türk Kamu Yönetimi Sisteminde Temel Sorunlar ve Çağdaş Yaklaşımlar* (Ankara: Gazi Kitabevi).
- Aydın, Ahmet Hamdi (2007), *Türk Kamu Yönetimi* (Ankara: Seçkin, 2. Gen. Baskı).
- Aykaç, Burhan (1995), "Türkiye'de Kamu Yönetimi Öğretiminin Gelişimi," *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri*, C. II (Ankara: TODAİE): 271-279.
- Aykaç, Burhan, Şenol Durgun ve Hüseyin Yaman (ed.) (2003), *Türkiye'de Kamu Yönetimi* (Ankara: Yargı).
- Ayman-Güler, Birgül (1994), "Nesnesini Arayan Disiplin: Kamu Yönetimi," *Amme İdaresi Dergisi*, 27/4, 3-19.
- Ayman-Güler, Birgül (1995), "Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Genel Raporu", *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri*, C. I (Ankara: TODAİE): 1-4.
- Ayman-Güler, Birgül (1996), *Yeni Sağ ve Devletin Değişimi: Yapısal Uyarılama Politikaları* (Ankara: TODAİE).
- Ayman-Güler, Birgül (2005), *Devlette Reform Yazıları* (Ankara: Paragraf-YAYED).
- Balcı, A. (2005), *Kamu Hizmetleri ve Yerinden Yönetim: Sağlık Hizmeti Sunumunun Yeniden Yapılandırılması* (İstanbul: Atlas).
- Balcı, Asım, Ahmet Nohutçu ve Namık Kemal Öztürk / BAYRAM, Coşkun (eds.) (2003), *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar* (Ankara: Seçkin).
- Balcı, Asım, Ahmet Nohutçu ve Namık Kemal Öztürk / BAYRAM, Coşkun (eds.) (2008), *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar* (Ankara: Seçkin, Göz. Geç. 2. Baskı).
- Çevik, Hasan Hüseyin (2001), *Türkiye'de Kamu Yönetimi Sorunları* (Ankara: Seçkin).
- Çevik, Hasan Hüseyin (2004), *Türkiye'de Kamu Yönetimi Sorunları* (Ankara: Seçkin, Gel. ve Gen. 2. Bası).
- Çukurçayır, M. Akif ve Gökçe Gülise (ed.) (2007), *Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Sorunları* (Konya: Çizgi).
- Eken, Musa (2005), *Yönetimde Şeffaflık: Teori-Uygulama* (Adapazarı: Sakarya Kitabevi).
- Emre, Cahit (2003), "Yönetim Bilimi," Emre, C., *Yönetim Bilimi Yazıları* (Ankara: İmaj): 3-26 (Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Bilim-Sosyal Bilimler II - Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 1998, 35-54'den).
- Ergun, Turgay (1983), "Yüksek Yöneticilerin Yetiştirilmesi Sorunu," *Amme İdaresi Dergisi*, 16/2: 23-36.

- Ergun, Turgay (2004), *Kamu Yönetimi: Kuram, Siyasa, Uygulama* (Ankara: TODAİE).
- Eryılmaz, Bilal (2003), *Kamu Yönetimi* (İstanbul: Erkam Matbaası, Göz. Geç. Yeni Bası).
- Eryılmaz, Bilal, Musa Eken ve Mustafa Lütfi Şen (2007), *Kamu Yönetimi Yazıları* (Ankara: Nobel).
- Eryılmaz, Bilal (2008), *Kamu Yönetimi* (Ankara: Okutman).
- Karasu, Koray (2001), *Profesyonelleşme Olgusu ve Kamu Yönetimi* (Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı).
- Kaya, Yahya Kemal (1995), "Türkiye'de Kamu Yönetimi Öğretimi," *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri*, C. II (Ankara: TODAİE): 249-269.
- Kutlu, Önder (2004), *Gelişmiş Ülkeler ve Türkiye'de Kamu Reformu ve Yönetimin Yeniden Düzenlenmesi* (Ankara: Nobel).
- Kutlu, Önder (2006), *Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi: Teorik Çerçeve ve Ülke Uygulamaları* (Konya: Çizgi).
- Mihçioğlu, Cemal (1988), *Türkiye'de Çağdaş Kamu Yönetimi Öğretiminin Başlangıç Yılları* (Ankara: AÜ SBF).
- Nohutçu, Ahmet ve Asım Balcı (ed.) (2005), *Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması-I* (İstanbul: Beta).
- Nohutçu, Ahmet ve Asım Balcı (ed.) (2007), *Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması-II* (İstanbul: Beta).
- Öktem, M. Kemal ve Uğur Ömürganülşen (eds.) (2004a), *Kamu Yönetimi: Gelişimi ve Güncel Sorunları* (Ankara: İmaj).
- Öktem, M. Kemal ve Uğur Ömürganülşen (2004b), "Sunuş," Öktem, M. Kemal ve Uğur Ömürganülşen (eds.), *Kamu Yönetimi: Gelişimi ve Güncel Sorunları* (Ankara: İmaj): 1-5.
- Ömürganülşen, Uğur (2003), "Kamu Sektörünün Yönetimi Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Yeni Kamu İşletmeciliği," Acar, M. ve H. Özgür (eds.), *Çağdaş Kamu Yönetimi I* (Ankara: Nobel): 3-43.
- Ömürganülşen, Uğur (2004a), "Türkiye'de Lisans Düzeyinde Kamu Yönetimi Öğretiminin Kurumsal Gelişimi ve Sorunları," Öktem, M. Kemal ve Uğur Ömürganülşen (eds.), *Kamu Yönetimi: Gelişimi ve Güncel Sorunları* (Ankara: İmaj): 27-83.
- Ömürganülşen, Uğur (2004b), "Dünyada Kamu Yönetimindeki Dönüşümün Türkiye'deki Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Öğretimine Yansımaları," Öktem, M. Kemal ve Uğur Ömürganülşen (eds.), *Dünyada Kamu Yönetimindeki Dönüşüm ve Türkiye'de Kamu Yönetimi Öğretimine Yansımaları*, II. *Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR II)* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi): 120-165.
- Ömürganülşen, Uğur (2007a), "Türkiye'de Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Öğretiminde Yakın Dönemde Yaşanan Gelişmeler (1982-2006)," Göktürk, A., Özfidaner, M. ve G. Ünlü (eds.), *Kamu Yönetimi Forumu (Kayfor IV): Kuramdan Uygulamaya (Yönetim ve Reform)*, 8-10 Kasım 2006, (Muğla: Muğla Üniversitesi): 361-386.
- Ömürganülşen, Uğur (2007b), "Türkiye'de Lisans Düzeyi Kamu Yönetimi Öğretiminin Kurumsallaşma Derecesi: 2000'li Yıllarda Bölüm ve Öğrenci Sayıları ile Akademik Kadronun Durumu," (basılmamış bildiri), *V. Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR V): Kamusal Bilinç, Kent ve Çevre: Güncel Sorunlar ve Çözümler*, 18-20 Ekim 2007, (İzmit: Kocaeli Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü).
- ÖSYM (1986), *1983-1984 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri* (Ankara: ÖSYM) (<http://www.osym.gov.tr>).
- ÖSYM (1987), *1986-1987 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri* (Ankara: ÖSYM) (<http://www.osym.gov.tr>).
- ÖSYM (1993), *1992-1993 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri* (Ankara: ÖSYM) (<http://www.osym.gov.tr>).

- ÖSYM (2001), *2000-2001 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri* (Ankara: ÖSYM) (<http://www.osym.gov.tr>).
- ÖSYM (2008), *2007-2008 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri* (Ankara: ÖSYM) (<http://www.osym.gov.tr>).
- ÖSYM (2009), *2008-2009 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri* (Ankara: ÖSYM) (<http://www.osym.gov.tr>).
- Özer, M. Akif (2005), *Yeni Kamu Yönetimi: Teoriden Uygulamaya* (Ankara: Platin).
- Özşen, Tayfur (2004), "I. Kamu Yönetimi Çalıştayı ve I. Kamu Yönetimi Forumunun Değerlendirilmesi," *Dünyada Kamu Yönetimindeki Dönüşüm ve Türkiye'de Kamu Yönetimi Öğretimine Yansımaları, II. Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR II)*, 7-8 Ekim 2004, (Ankara: Hacettepe Üniversitesi): 7-30.
- Parlak, Bekir ve Zahid Sobacı (2005), *Kuram ve Uygulamalarda Kamu Yönetimi: Ulusal ve Global Perspektifler* (İstanbul: Alfa-Aktüel).
- Parlak, Bekir (ed.) (2008), *Kamu Yönetiminde Yeni Vizyonlar* (Ankara: Turhan Kitabevi).
- Polatoğlu, Aykut (2001), *Kamu Yönetimi: Genel İlkeler ve Türkiye Uygulaması* (Ankara: ODTÜ Yayıncılık).
- Polatoğlu, Aykut (2009), *Türk Kamu Yönetimi: Güncel ve Eleştirel Bir Yaklaşım* (Lefkoşa: Yakınoğlu Üniversitesi).
- Saran, Ulvi (2004), *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma: Kalite Odaklı Bir Yaklaşım* (Ankara: Atlas).
- Saygılıoğlu, Nevzat ve Selçuk Arı (2003), *Etkin Devlet: Kurumsal Bir Tasarı ve Politika Önerisi* (İstanbul: Sabancı Üniversitesi).
- Sezen, Serije (1995), "Kamu Yönetimi Öğretimi: Özellikler ve Sorunlar Grup Raporu," *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri, C. II* (Ankara: TODAİE): 245-247.
- Sözen, Süleyman (2005), *Teori ve Uygulamada Yeni Kamu Yönetimi* (Ankara: Seçkin).
- Şaylan, Gencay ve Sezen Serije (1998-2000), "The Paradigmatic Crises of Public Administration and Teaching Curriculum: The Turkish Case," *Turkish Public Administration Annual*, 24/26: 59-76.
- TODAİE (1995), *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri, C. I ve II* (Ankara: TODAİE).
- Tortop, Nuri, Eyüp G. İsbir, Burhan Aykaç, Hüseyin Yaman ve M. Akif Özer (2007), *Yönetim Bilimi* (Ankara: Nobel, 7. Baskı).
- Üsdiken, Behlül ve Dilek Çetin (1999), "Türkiye'de Akademik Dünyanın Yönetme İşine Yaklaşımında 1950'li Yıllarla Birlikte Ne Değişti?," *Amme İdaresi Dergisi*, 32/4: 47-65.
- Üstüner, Yılmaz (1995), "Kamu Yönetimi Disiplininde Kimlik Sorunsalı," *Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri, C. I* (Ankara: TODAİE): 59-69.
- Üstüner, Yılmaz (2000), "Kamu Yönetimi Kuramı ve Kamu İşletmeciliği Okulu," *Amme İdaresi Dergisi*, 33/3: 15-31.
- Yılmaz, Abdullah ve Mustafa Ökmen (eds.) (2004), *Kamu Yönetimi* (Ankara: Gazi Kitabevi).
- Yılmaz, Abdullah ve Yavuz Bozkurt (eds.) (2007), *Küresel Esintiler ve Yerel Etkiler Sarmalında Türk Kamu Yönetimi* (Ankara: Gazi Kitabevi).

